

Ragnhild Jølsen

Brukshistorier

bokselskap.no
2011

bokselskap.no 2011

Ragnhild Jølsen: *Brukshistorier*

Teksten i bokselskap.no er basert på xml-fil mottatt fra Universitetet i Oslo/dokpro.uio.no. Dokpros tekst er hentet fra: *Samlede Skrifter*, Aschehoug, Oslo, 1909. ISBN: 978-82-8319-060-1 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-061-8 (epub), 978-82-8319-062-5 (mobi)
Publisert: 2011. Oppdatert: 2023.

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

Bruket, Vaktmanden og Varslerne

Bruket laa i en Grop. Paa den ene Side havde det Fjeldknausen, som var mørk og ondskapsfuld, – og Fossen, som bruste og havde længtet efter Bruket alle Dage. Paa den anden Side knulret sig Lerbakkerne opad. Lerbakkerne, hvor foruten den store, rødmalte Arbejderbrakke ogsaa graa Hytter med Potetlapper laa.

Bruket havde skinnende Vinduer under mange Slags Tak, runde, spidse og flate. Og Bruket havde tre høie Piper, hvorav det altid røk Røken fra den ene Pipe var skidden og djævelsk, fra den anden hvid som Damp ifra Myr, fra den tredje blaalig av Fosfor og Svovl.

Men slik Bruket hvinte og gnog, kunde godt Bruket sees som en Drage – og Ild spydde det, Menneskeliv tok det, og Slam kastet det viden om.

Dog – hvad Bruket var: Velsignelse var det, og Forsyn var det, Arbeide gav det, og Brød til sultne. Og i denne Hensigt var Bruket anlagt. –

Rundt utenom Bruket, Fjeldet og Bakkerne, vokste Skogene i Krans, tæt som Hammen paa Storfugl. Og opimot Himmelen svinget de sin rene, buede Linje.

*

Tylvtevis av Mænd med Baatshaker i Hænderne lempet Dagen lang Tømmerstokker nedad Vasdraget. Oppe ved Dammen var Slusen aapnet, og Nessene glinset som Sjøer nedover, der Stargræsset trivedes i Avkrokene og vokste sig meterhøit med mørkebrune Blomsterhoder.

Det svære Tømmer seilte likeglad avsted i den rolige Strøm, blev hugget, knupset, og bandet over, naar det satte sig i Vase, og veltet knurrende rundt. Videre maatte det. Uophørlig videre; indtil Bestemmelsesstedet var naadd, der de graa Aspestammer skulde skjæres til bittesmaa Træpinder, og den rankvoksne Gran sprættes op til Planker og Bord. –

Men efter Arbeidstid, naar Dammen var stængt, blev Vandet staaende igjen i Kulper, og Tømret laa slængt utover Tørlandet, mens kun en liten Strøm silret midt

ute i Elveleiet. *Da* fornammes den sterke Lugt av Harpiks og vaatt Træ, – som gir blanke Øine og bleke Kind. Ungdommen sværmet gjerne langsmed Elvekanten paa Sommerkveldene, indtil Mørkets Frembrud. Og tyndedes Flokkene, var det, fordi Gutter og Jenter stjal sig parvis og ad mange Omveier op i Aasen, som med sin tætte Underskog av Or og Ener laa mørk bakom Hytternes røde Lys. –

*

Forbi Ungdomsflokkene, som drev om langs Elvebredden eller sprang paa Tømret og lo, kom hver Kveld ved Ottetiden Jens Vaktmand ruslende med Nisteskræppen paa Ryggen, og Øinene klippende mot sidste Rest av Dagslys. Over Jens Vaktmands tykfaldne Gammelmandsansigt hvilte til Stadighed det aandsfraværende Uttryk, man blot finder hos Mennesker, der er besatte av en underlig Idé. Og om end Jens Vaktmand gik aldrig saa godt i Fred for synlig Folk, Følge havde han allikevel. Jens Vaktmand gumlet og mumlet:

«Naa, Guddagen,» kunde man høre ham si, «er det dig? – Du faar være velkommen telbars. – Aa jo, je sier Takken, det gaar bra bare I ette gjør Skøierstreker for mig. Men I faar hjelpe mig, faar I, med aa passe paa som før. – Øi, mener je ette, han Hump-Lars har vaagi seg ut ta Berget set au! Aa er paafærde, sea den Karen slaar Følge? Ja ja, halv Vei skal du faa – værsgod, min Ven! – og naar je kommer i Vaktstua, ska du faa sitta utmed mig paa Bænken.» – Ungdommen turde aldrig drive Gjøn med Jens Vaktmand – slik han smaasnakkende passerte dem, stilnet et Øieblik Latteren av. Vaktmanden, som kom fra Husmandshytten inde i Skogen, havde jo Skogsaander med sig, – og var der end Mennesker, som mente, at Gammeln var kommet paa saa feil en Tur med Inndelingen av Døgnet, at han sulret i Søvne baade Dag og Nat, saa var det dog fastslaat Sag, Jens Vaktmand holdtes underrettet om kommende Begivenheter.

*

Da Jens Vaktmand kom ind i Maskinrummet en Midnat, skyndtet han sig at ta over Lygteglassene, fordi han følte noget usedvanlig paafærde, og han allerede som Gutunge havde lært, at Ild beskyttet mod Ondskap. Derpaa løftet han Lygten høit over Hodet og saa sig om til alle Sider. Først saa han ingenting uten Hjul, Remmer og Aksler. Men Gammeln blev staaende og stirre fremdeles, ræd var han ikke, allikevel kunde han likesom ikke røre sig av Pletten.

Det gav et Knep borte ved den store Turbin. Og saa endnu ett. Derefter var det akkurat som Hjulet tok til at snu paa sig.

– Se saa, – havde Jens Vaktmand paa det rene. – Naa skal her bli Komodie! – Og han lot Blikket gli utover, om ikke de andre Hjul begyndte ogsaa. Det gjorde de dog slet ikke, alle Maskiner stod bomstille, og Lygtelyset skinnet gult i det blanke Staal. Men da han atter saa hen til Turbinen, saa kanske der var kommet Fart i den! Hei, svinget den ikke rundt, saa han bare øinet den som en stripet Skygge. Ramlet eller knirket gjorde den heller ikke, gav bare fra og til et skarpt litet Smeld, som naar en Gnist spraker ut av et Ovnshul. Gammeln stirret og stirret, indtil det begyndte at svimle for ham – og han vilde være faldt om, hvis ikke Hjulet pludselig havde sagtnet. Men *da*, da Rædsel! – veltet noget rødt omkring derindimellem Tremmerne, og ut fra Spilrene saa Vaktmanden en avreven Arm klaske paa Gulvet.

–

«Herrejesus,» skrek en Menneskerøst hæst og brutt ut i Rummet – Jens visste ikke, enten den kom fra ham selv eller en anden. Heller ikke visste han, hvordan han kom ut derifra.

Men det fik jo Jens Vaktmand siden vite sammen med de andre Bruksfolk, at *den* Nat havde været Hans Mohyttens sidste; for Dagen derefter grep en Rem fat i den sterke, unge Mand og drog ham op imellem to Hjul, som radbrækte ham slik, at Blodet sprøitet helt op i Taket, der det blev sittende som sorte Pletter.

«Det er en Dævel indi hvert evige Hjul,» paastod Jens Vaktmand efter denne Tid. «Noen av dem er store og noen er smaa alt efter Storleiken paa Hjulet, de bor i. Og leie er de alle, og paa Uløkker spikkelerer de – det ser je som bedst paa Aua, naar de titter ut etter mig noen har Auer som ei Rotte, noen som ei Katte, og noen likesom med Stilk som paa en Krebs. Men noen har ogsaa Folkeauer, og det er de værste. Og den med dom hvitagtige, den er den allerværste, og den er det som kleppa alle Finga ta Tørger Mand.»

Kort: Jens Vaktmand fornam gjennom Aanderne Ulykken i dens Vorden. Fordi hans Øine hadde vænnet sig til Mørket, saa de, hvad der var skjult for andre.

*

Det var først paa en Maaneskinsnat, at Jens Vaktmand, idet han aapnet Døren til Laboratoriet, møttes av en saa sterk Gjennemtræk, at han med Nød og Neppe fik trukket Døren igjen efter sig.

– Naa, naa, – tænkte Jens, – saa her staar Vønøie oppe! Det er vel Insjonæren, som har vøri hernere sidst da, kan je tru; for slikt Slurveri ligner ette Holm sjøl, – og han hævet Lygten, – naa ska da bare mankere au, at ei Katte eller Ugle er

kommi ind og gjort Ugagn! – Men fordi Lygten den Nat var sotet og gav daarlig Lys, var han kun istand til at overse et Stykke av Rummet og maatte saaledes tasse rundt overalt for nøiagtig at faa undersøkt. Midt paa Gulvet stod et langt Bord med høie smale Glas imellem Papirer og tykke Bøker – Jens lyste ditbort – det flimret i Glassene, rødt, grønt, gult; men ingenting var veltet eller ugreiet, saa det ut for. Gammeln ruslet derpaa hen til første Vindu – det var ordentlig lukket med alle Kroker – og saa til andet og tredje Vindu, med hvilke det ogsaa befandtes at være i fuld Orden, og altimens han gik fremover, glemte han ikke at la Lysskjæret gli hen over Væggehylderne, hvorpaa stod og laa saa meget forskjellig, baade i graa Indpakning og i Flakoner og Beholdere av alle mulige Størrelser og Façoner – om nogenting skulde være revet ned; men ogsaa der syntes alting urørt. Og Jens Vaktmand var paa denne Maate vel naadd frem til fjerde Vindu, da han fik Øie paa et Papir, som laa paa Gulvet – og han bøide sig for at ta Papiret op, men tok da til sin Forbauselse i bare Planken – og idet han reiser sig, ser han, at der staar en Mand ved Bordet og stiller med Kemikalieglassene. I Øieblikket gav det et Sjokk i Jens, men ved nærmere Eftersyn ser han, det er Helle Holm selv, Brukseieren – Jens ser, han har sine graa Hverdagsklær paa, hvordan det skinner hvitt i Snippen, som er glidd no op i Nakken, og over Snippen ser Jens Bakhodet med det tykke, graasprængte Haar – saa vender han sig halvt om mot Jens, som om han vil sige: – Aa, bry dig ikke med mig du, Jens-far – gaa bare din Gang videre du! – Men glemmer det likesom bort igjen, lægger hastig fra sig noget og gaar uten et Ord ret forbi Jens og ut av Døren. Jens blev staaende en Stund og stirre efter ham: – Aa bleik og rar Holm saa ut naa da, – tænkte han, tru, om han var sjuk? – Saa tok han sig sammen og eftersaa de sidste Vinduer, der dog viste sig likesaa godt lukket som de første. Jens Vaktmand strøk sig over Fjæset:

– Je kan skjønne, je blir gammal og tuslet i Tjenesten naa, – tænkte han. – Holm stod vel borte ved Vønøie og lufta sig, han, med det samra, je kom ind, og saa lokka'n det sjøl at, utas je hørte det! – Men nei nei, aa rar han var, – faldt det Jens Vaktmand atter ind: – Og saa at han bryr sig om aa gaa her i Mørke og sulre da! Nei, je faar visst lissaagodt gaa og se etter'n. Saa mye som han har aa staa i Holm, kunde han nok rat bli rar i Hue – je, som har kjendt'n, ifraa han var Gut – je faar nok passe littegranne paa'n, je! – og saa skyndte da Jens Vaktmand sig ut av Laboratoriet.

Først utenfor Kontoret. For lyste det der, sat han kanske, saan han undertiden pleide Nætterne utgjennem til den lyse Dag og skrev og greide – tænkte Jens. – Men *der* var intet at se uten Gjenskin av Maanen i Ruterne. Og Jens gik op mot Haveporten, hvor han blev staaende og lytte med Haanden bak Øret – én Gang

knakk det i en Kvist derinde – da nævnte han Holms Navn. Ingen svarte. Men om nogen Minutter hørtes atter en Lyd – og han spurte, om der var nogen. Stadig intet Svar. Vaktmanden satte Lygten paa Bakken, og klemte Næsen ind mellem Portsprinklerne. Der faldt et Løv, noget kraslet, en underlig liten Dyrelyd – og frem i Maaneskinnet, som faldt over Stien, kom noget som to smaa Griser rotende i Jorden. – – Jens Vagtmand trak Hodet til sig og snudde braat om: – Nei, *der* havde intet Menneske nylig gaat! Dyrene var Grævlinger, som var ute at finde Røtter i Maaneskinnet. – Jens Vagtmand tok atter Lygten, og ruslet nu ned til Broen ved Fossen. – Nei, ingen der heller. Vandet bare glitret, og Maanen snodde en lang Lysslange nedi. – Men som nu Jens Vagtmand gik tilbake husket han med ett, at Døren til Laboratoriet den havde jo ogsaa været laast, da han kom. «Det nøtter ette aa se etter'n,» mumlet da Gammeln. «Ondskap og Uløkke. Ondskap og Uløkke.» – –

Og i Tanker skranglende med Nøkleknippet, og tungt og slæpende fortsatte han sin Gang gjennom, og mellom, alle Bygningerne, hvis Skygger kastedes lange mot Fjeldet – Fjeldet, der reiste sig truende mørkt med gule Flaker av Maaneskin.

*

Et Par Dage senere, utpaa Formiddagen, hændte det saa, at der lød et stygt Smeld inde fra Laboratoriet. Vindusruterne sprang og ut tumlet en hidsigblek Røk. Fuglene oppi Aasen gav et kort, forskrækket Pip. Og nogen Unggutter, som stod i Nærheten tok Flugten. Men fra alle Kanter av Bruket kom Folk styrtende til – og ut av Kontorbygningen først Ingeniøren med det lange, røde Hestehode, saa Bokholderen med Maanefjæset, hvori Munden stod som et trilrunt Hul, og tilslut Kassereren, hvis oppørstede Haar nu gav Indtryk av at ha reist sig i puren Skræk. Samtlige tre stoppet et Øieblik raadløse utenfor Laboratoriet, som kviet de sig for at gaa ind, – da Døren reves op, og Helle Holm kom paa Tærskelen i en Sky av Røk og Ild:

«Ind der og sluk – for Fanden!» ropte han, og knapt øinet de i Farten andet end en brændende Masse, der fór dem forbi mot Elven. Imens sprang nogen frem til Døren, men stoppedes av Ingeniøren:

«La os heller komme unda,» skrek han, «der er fuldt av Sprængstof derinde!» Og da han selv, fulgt av Bokholder, Kasserer og to smaa Kontordamer gir sig til at løpe for Livet, overfaldes ogsaa Arbeiderne av vild Frygt, og de langer ivei, hit og dit, likegyldig *hvor*, bare tænkende paa at frelse sig selv.

Nede ved Broen møtte en Flok av dem Helle Holm, drivvaat, ukjendelig i alt undtagen Øinene, som er uskadde og gnistrende stri lyser frem under Pandehvælv.

«Hvor skal dere?» spør han.

De stanser midt i Løpet og kan skamfulde og befippede ingenting svare.

Han ser paa dem og sier fast, uten Haan:

«Hvad er dette for Narrestreker? Kom med mig, Gutter.» – Og Flokken, nylig tat av Panik, snur tæmmet om og følger den forbrændte Mand tilbake til Ulykkesstedet, hvor nu Røken staar tættre end før utav Vinduer og Dør.

«Vent her,» sier han og gaar lukt ind i Huset.

De stirrer stort efter ham og paa hinanden uten at fatte, men venter blindt, to Gange øinende Omridset av ham forbi et Vindu – saa kommer han tilbake ut av Døren – dennegang med en Flaske i hver Haand; men Øinene lyser ikke længer, de er halvblindet av Røken.

«Naa kan I trygt gaa løs med Slukningen,» sier han og rækker de to Beholdere Nitroglycerin til en av Arbeiderne. Men saa er ogsaa Kraften brutt, og han falder besvimet om. – –

Syv Uker laa Helle Holm i Saarfeber efter Eksplosionen i Laboratoriet – da først bestemte Skjæbnen ham for Liv og Helbred paany.

*

Det var i raakolde Graalysningen, omtrent en Time før Arbeidstid. Jens Vaktmand gik sin sidste Runde. Smaat og eftertænksomt subbet han avsted med sin uadskillelige Lygte i Næven og glædet sig til Kaffen, som stod og kokte i Vakthuset.

Først havde han været i Syrehuset, der det lugtet slik av Svovl og Helvede, at det intet Under skulde synes, om Maskindjævlene sat og luftet sig der undertiden. Inat var der rigtignok ingenting av den Slags at fornemme. Likesom der ogsaa var rolig og godt i Maskinrummet, og ingen Øine glodde frem mellem Hjulene: «Det er vel og bra,» mumlet Jens Vaktmand. «Bare dom høller Fred saa.»

Og Gammeln gik over i Pakkeriet og Ramlæggeriet, derefter til Kontorbygningen og Snekkerverkstedet. Han var allerede i Døren for at gaa ut av det sidste, da en, han syntes, han skulde kjende, ropte paa ham opifra Fliseloftet:

«Jens! Jens! Hei, Jens!» skrek det, fint i Maalet.

«Nei, er du her au inat da?» utbrøt Jens og lo ret godslig, idet han steg et Par Trin opover Trappen og tittet:

«Stop! Stop!» forandret han saa. «Nei, detta faar I sandelig mig hølle op med!»

Deroppe trilledes paa Rad fire, fem Tønder, fulde av Ildmørje, og bakom hver Tønde rendte en liten Gut med rød Toplue paa Hodet.

«Bry dig aldrig om os, du Jens,» skrek det fine Maal. «Vi bare leiker Brandmandskap, vi!»

Felelaaten i Engen

En Lørdagskveld var der Felelaat i Engen. Lav, forsiktig Felelaat med hemmelighetsfulde smaa Klunk og Smeld. Det lød saa underlig i Disen, grodde likesom op av selve Sommernatten. Engen stod med hvite Blomster paa mørk Bund, og Trærne viftet stille, stille. – –

Midt ute paa Engen laa en Hytte med Lys bak Vinduerne. Og derindenfra var det Felelaaten kom.

Det knakk i en enkelt Kvist paa Stien – et Kvindfolk med hvitt Skaut nærmet sig Hytten. Undertiden stanset hun et Øieblik og saa sig om, som undret hun sig over noget. Og én Gang blev hun borte. Men da hun saa dukket frem paany, gik hun resolut ret frem til Stuedøren, løftet Klinken og steg ind. Da sluttet Felelaaten med ett. Istedet blev der noget høirøstet Snak derinde, foruten noget som en Kasting og Braak med Borde og Stoler – saa blev der stille.

Kvindfolket kom ut av Døren – Lysskjæret, der skjøt sig om hende, viste hendes glørøde Kind – hun rettet paa Kjolelivet, og Skautet var glidd ned i Nakken – saa gik hun ikke Stien tilbake, men smat bort mellem Buskene.

Og atter lød Felelaaten ut av Huset. Sagte, forsiktig, med hemmelighetsfulde Klunk og Smeld.

Et nyt Kvindfolk kom paa Stien. Hun var i fuld Puds – det hvitnet i Pipestrimlen, hun havde om Halsen – og hun gik først rolig og sikkert frem til Hytten og ind. Da sluttet atter Felelaaten, og der blev Braak og Støi istedet, mens Skygger virret forbi Vinduerne som dansedes der rundt og rundt i Utakt. For pludselig at stoppe og bli ganske stille.

En Stund derefter kom Kvindfolket ut, lurvet i Haaret – og hun pustet tungt efter Dansen. Kommet et Stykke henad Stien, snudde hun sig og hyttet mot Stuen, hvorfra nu atter den stilfærdige Felelaat lød. –

Saa kom endda nogen – dennegang *to* Kvindfolk samtidig, Græsset svinget og svaiet om dem. Og de lo og kniste:

«Moro – Dans!»

De var længe indenfor, der var intet Braak, og da de gik tilbage, sa den ene skuffet:

«Saa blev det da ingenting ikveld.»

Den anden svarte:

«Det var saa det, naar ingen kom.»

*

En anden Lørdagskveld var der ogsaa Felelaat i Engen. Dirrende Felelaat med dype Klunk og Smeld. Laaten virket som røde, gule Blade blæst gjennem Høstkvelden og havde Lokketoner som Duen i Skogen. Og Engen stod fuld av vaat Hov, og løsrevent Spind seilte i Luften. Og Enghytten laa med spillvaakne Øine, slik Lyset skinnet fra Vinduerne, to Lamper var sat helt frem i Glasset!

Det knaste i Løv og klisset i Ler – en Kjærring kom paa Stien. Hun sjokket foretagsom fremover, og Føtterne under Stubbestakken syntes som Bjørnelabber i Halvmørket. Fremme ved Hytten stanset hun et Øieblik og saa sig om fra høire til venstre:

«Rart! Ette et Menneske aa se,» mumlet hun. Men stupte saa uten videre Betænkning ret ind og slængte Døren igjen efter sig. «Nei er det du da, Guri?» Saa hørtes ingen Felelaat en Stund, men istedet skar Hvin, Latter og grove Skjeldsord ut i Stilheten.

En Gut og en Jente støtte mot hende paa Tærskelen, eller rettere – *hun* støtte mot dem: Idet de vilde ind, kom hun hovedkulds ut av Døren:

«Det blir etteno ikveld,» hug hun.

«Aaffer speller'n da?» spurte de.

«Aa, han bare sitter saa og mjuker Finga!»

«Jaja, vi faar gaa da.» Og de fulgtes samtalende Stien tilbake, de tre.

«Aa nei kom'n att?» spurte En, «han har laange vøri utpaa, trur je – han ska vel bli ei Stønn naa?»

«Han kom telbars igaar og han drar utatt imorra – I faar ette non Spellemand med det fyste.» – Som de svinget ind mot Orekrattet, snudde Jenten rundt:

«Kjære vene, er det kommi noen der lell? Det vifter forbi Vønøie akkurat som ta Dans.»

«Det er bare Skuggen ta Træa det, skjønner du vækje,» sa Kjærringen fult indifra Krattet. Men Gutten langet frem:

«Je søns au, det akkurat er noen, som dansær,» mente han, «hei, vi gaar lissaarat telbars.»

Og de gik, de to, Kjærringa blev staaende bomstille midt paa Stien og se efter dem.

De forsøgte som vanlig at titte paa Vinduerne først – der var Trækgardiner for. Men indenfor hoppet Skygger omkring. Og derfor gik de til Døren og tok i Klinken; men Kroken var sat paa.

«Slæpp os ind,» ropte Gutten og trommet med Knokerne, «vi er ette fleir end vi faar Plads.»

«Nei, det blir ette no ikveld,» svartes det tvert.

«Men je saa da noen, som dansa.»

«Saa du det? Her er inga.»

– Kjærringen stod fremdeles stille paa Stien, da Parret kom traskende tilbake, hun fniste, og saa onskapsfull ut:

«Gaa *du* aleine,» foreslog hun Jenten, «og se, aassen det da gaar.»

– Nei, var der ingen Dans, saa *var* der ingen! – Og de var ikke fri for at fæle sig litt for det, de ikke forstod, og de gik.

Men kort efter kom en enslig Jente stimende mot Laat og Lys, og hun slap ind, saaledes som Kjærringen havde ymtet.

*

En tredje Lørdagskveld var der ogsaa Felelaat i Engen. Svingende Felelaat – Polskdans og Hornpip. Laaten slog Kolbøtter utover skaret Sne, og der var ertende

Latter i den. og Klunk som Korkesmeld av Flaske og Dombjelder paa Hestehals. Og Engen laa stille, stille, hvit, og skimret i Maanelyset.

En Flok i flagrende Klær, hvite og sorte, fór som Myg ret mot Hytten. De banket i Væggen, paa Ruterne og paa Døren:

«Hans Kræmmer!» ropte de. «Hans Kræmmer! Aaffer stænger du? – Aaffer speller du, ner vi ette faar danse?»

«Dans utaførre!» skrek en hæs Stemme indenfra. Julebukkerne lot sig ikke bede to Ganger, de tok hinanden om Liv og Skuldre og trampet og sparket rundt i Ring, saa Sneen gjøv. Det var Ola Vold, Karsten Skillet og Jens Aasen med lange Lavskjeg og hvite Lakener. Og der var fem utstoppede Jenter med Masker. De var blit skjænket saa mange Steder, hvor de før havde været inde, og fordi den muntre Felelaat nu satte Spids paa, blev de rivende gale av Lystighet.

*

Mari Hauen styrtet ind i Kamret til en anden Jente i Arbeiderbrakken – hvit av Skræk:

«Naa – Gutrøste mig, saa je et Syn, Bergitta.»

«Er du gælen?» Birgitte rykte til, saa Systemen dumpet i Gulvet. «Aa saa du da?»

Mari Hauen satte sig ned, og det drøiet, før hun magtet snakke, og da det kom, kom det støtvis, stakaandet, som efter et sterkt Løb:

«Je saa det lyse og hørte Fela – tænkte, det var Dans, kan du veta – jo, det var au Dans – Dauingæne dansa med Huldræne – du sku set, slik dom svinga og bar sig – og innaføre spelte Kræmmærn!»

Bergitte Flabraaten var liten, ful, og nysgjerrig til det yderste.

«Je vil au se,» sa hun og tok et Striktørklæ paa. Og hun snakket indom to andre Jenter, som ikke var skyggerædde, og likesaa nysgjerrige og jagtende som hun selv.

–

«Je har aldrin set Skrømt før – ette hverken Dauingær eller Huldrær,» pratet Jenterne, slik de forventningsfulde slang Arm i Arm avsted. «Det har støtt staat

Ord ta Enga og ta Kræmmærn – engong søns je au, je skjønnte no – han lokker med Fela og med Lys i Vønøie – og saalessen har han naa lokki Skrømtet til sig.»

Da Jenterne kom nedenfra, svinget Julebukflokket uset videre op mot de øvre Hytter. Og Jenterne nærmet sig Engen. Alting var tyst og fredelig der, ingen Felelaat og ingen Dødninger – ikke engang Lys i Vinduerne. Jenterne snek sig forsigtig helt frem, og da fik de jo se, hvordan der var optraakket av Mennesker rundt hele Hytten. Idetsamme blev der Lys paany, og de sprat tilside og gjemte sig. Men samtidig med Felespillet, som nu igjen tok til at laate ut fra Hytten, begyndte ogsaa nogen at danse derinde – en Skygge sveivet hit og dit forbi Vinduerne. Jenterne puffet til hverandre:

«Det er Dans lell – detta har ette si Rektihet, detta hæller. Noen ta Skrømtet maa væra sløppi ind i Stua. Ja, se, det maa vi.» Og de to av Jenterne hjalp den tredje og letteste saa høit op, at hun var istand til at titte over Trækgardinet. – –

– – Derindenfor hoppet lange Hans Kræmmær alene omkring, alt imens han strøk op en Reinlænder paa Felen, han holdt under Haken. Men av og til stanset han med Dansen og Spillet og lyttet, de smaa Øine, som laa tæt indtil den krokete Næse, flimret, og den indfaldne Mund skalv, i Spænding. – Da faldt det Bergitte Flabraaten noget ind, og hun orket ikke bare sig for at gneldre:

«Aa, høll lissaagodt op aa danse med dig sjøl, du Hans – os faar du saa allikevæl ette narra innaførre!» – Saa slap de andre hende ned, og alle tre Jenter la paa Sprang, som havde de hele Spøkelsesflokket i Hælene. – –

Brand

Alle mand. Alle mand. Kom her, kom her. Baal og Brand. Baal og Brand. – her er, her er! – Den store Fabrikklokke ringte midt under Middagshvilen, mens Solen skinnet gul og sterk. En ulden Røk seg ut fra Kjedelhuset, og indi Røken hoppet smaa, røde Ildsluer allerede. Arbeiderne kom styrtende ned fra Brakken og fra Hytterne, og Ingeniøren kom utenfor Brandstedet:

«Hit med Slangerne!» kommanderte han og pekte ind mot det brændende Hus. «Fanden ogsaa – akkurat derinde staar de, vet dere!»

«Aa, det har inga Nau ennaa!» To Mand fik trukket frem noen av Brandsprøiterne, som stod under Trappen.

«Fleire faar vi ette fat ti. Di staar like op i Værmen. Di er ælt heite dissa au.»

Ingeniøren lo haanlig – først brænder Slangerne – «Op med dem, hei, rask i Vendinga! Trur dere, Vørmen bier?» – De fór til Elven og la Slangen uti. Andre grep Pumpestangen.

«Styr ordentlig – ikke ret til Himmels heller!» skrek Ingeniøren. – «Saa ja, det kunde jeg tænke!» Fra en Lækage paa Slangen sprutet Vandet, og fra den anden spitet og randt det i mange smaa Springvand og Bække. – «Bind Filler om, for Fanden!» – Den tredje Slange, som havde staat ytterst mot Døren, var uskadd av Heten, og den sendte Vandstraalen buet og sterk ind av Kjedelhusets Vindu – der tyknet i Skyer av Røk, og Ildsluene forsvandt et Øieblik – for at bryte desto frodigere frem gjennom Gluggerne paa den motsatte Side.

«Rundt med Slangen! Og Forbindingerne paa de andre – Hvad blir det til?»

Ingeniøren var rød i Fjæset, og Snippen stod opmed det ene Øre. Brandmændene fór avsted for fra den anden Side at dæmpe Ilden ned med den hele Slange, – og nogen løp forstyrret om efter Filler til at surre om Lækagerne, fandt tilslut et Par Svovelsækker og virret rundt – man tænke, hvor godt det hjalp! Imidlertid havde Heten fra Kjedelhuset sat Tørkeskapene under dobbelt Hetetryk, de oste litt først, saa gav det et Blunk, et Blaff som av Lynild – og alle Skaper

fænget samtidig. Og Ilden, som slikket og slog, sprang over i Ramlæggeriet og derfra ind i Dypperiets Svovelkummer, – og Ilden svang sig azurblaa ind mot Pakkeriet, hvor de svovlede Stikker stod i Rammer – det var jo just som at ripe Stikkerne av, og det fræste og smaldt, Knald i Knald, det flammet i røde Ildgardiner ut av alle Vinduer.

«Presenninger mot Vægga!» ropte en av Formændene, og vaate Presenninger blev breidt ut mot de andre Bygninger, og Kjeder av Mænd langet Vand ifra Elven. Og fra Anneksbrakken tok de til at trække Bohavet ut, Senge, Kommoder, Vugger og Bord. Gamle Kjærringer vraltet om med Kaffekjedler i Hænderne:

«Hadde han sjøl vøri her,» jamret En og skvættet lange Straaler av Kjedelputerne meningsløst utover Stenene, og her og der, hvor det endnu ikke brændte, «saa var det ette blit saa ilde – slik ei Uløkke! Aa, Herre Jesus hjelpe os ælletilhoppes.»

«Det brænder,» skrek en anden med ett og klasket Hænderne sammen.

«Nei, gjør det?» svarte en Mand og slængte i Forbifarten en Pøs Vand over hende.

«Aa gjøie mig,» hoiet en tredje, «la je ette Striktørklæ met at i Førmeddag!» Og hun sjokket frem mot Ilden, indtil en Gut satte Foten frem, saa hun snublet. Der blev hun liggende litt paa Jorden og rote, og da hun reiste sig, snurret hun ustanselig rundt, trommende med Knokerne imod Kaffekjedlen. – –

«Avveien med alle Unyttige,» hoiet Ingeniøren, idet han fór forbi. «Jag dem bort – her er Summel nok før!»

«Neigu har vi naa Ti tel aa gjøra Jagt paa gamle Kjærringer,» mumlet En i Rækken. «Men den mæst Unøttige – han der,» nikket han efter Fyren, som just forsvandt ind av Kontordøren, – mens Heten vablet Presenningerne, skrumpet dem sammen som gammel Hud, og Væggene sviddes. – Hei! Der Ingeniøren kom tilbake efter at ha sat en Pjolter tillivs, brakket Kjedelhustaket sammen, sendende tilveirs et Uveir av Gnister og Flammer. Arbeiderne med Vasbøtterne maatte trække sig væk for Heten og kunde ingenting længer utrette med Slukningen, de stod klumpevis bortover og saa bedrøvede og raadville ut. Ingeniøren smat ind gjennom en Aapning i Stakittet om Sittgaardens Have:

«Red, hvad reddes kan,» ropte han avgjørende derindenfra, og Skyggerne fra Stakittet faldt ham strimevis over Ansigtet, «jeg skal bare op og gi en Besked!»

«Rødd ut ta Kontorbygningen,» befalte en Formand. Og dermed tok de til at sjaue med Krakker, Bord og Skaper. Ja, i Ivern, selv Kakkelovnene løftet de ut og satte dem for Sikkerhets Skyld bort paa et Flatberg.

«Sludder med det der!» tordnet pludselig en sint, ung Stemme midt indiblandt dem. «Op der med Økserne og hug Trærne ned!» – I Aasen ulmet alt Ilden i Lyng og Mose, trak efter sig noget som en blytung Toga av Røk.

*

Oppi Hyttebakken havde endel Folk samlet sig om en Mand med gul Hudfarve og langt, sort Skjeg. Manden var Gustaf Gustafson fra Sarpsborg – Lægprædikanten. Han var kløvet op paa en Sten, og slik han nu stod med utbredte Armer og sprikende Fingre talte han og talte, saa den fete Stemme daanet bort undertiden og blev hæs og hviskende:

«Brødrer och systrar, vänner i Kristo – huru Ni har burit Er åt, tränger jag inte alls att fråga, sedan Herran har vredgats så rysligt på Er. Ja, ty jag vet det nog, jag känner det där i allahanda oskickligheter Ni har bedrifvit. Och Ni har inte gått ditåt, Ni skola! – Därför är ock straffdomen kommen öfver Er som straffdomen den kom öfver Sodom och Gomorra. Och nu på denna dag och med ögon vändt ut mot elden, som omöjligt brinner hetare i helvetes-afgrunderna, vill jag berätta Er något, vänner. – Ja, det var igår natt då, att det där hände mig, att jag hörde Herrans röst, så där han i forna dagar kallade på Samuel. – Gustafson ifrån Sarpsborg, – sålunda tycktes mig, att någon sade. – Gustafson, min son! – Och uthållande manades jag emot skogen däruppe. Och följande anden gick jag slutligen ditåt. Och däruppe var det som pekade någon ut emot dessa fabrikers hus, dylik de lågo och skymtade i mörkret, och jag förstod, att fabriket var undergången vigd, och jag kom ihåg alla munnarna, som då hungriga ville gapa som fogelungerna i nästen, och då gjorde jag som Abraham – jag bad Gud Herran att skona och ömka sig:

«Om där finns tio rättfärdige emellan arbetarna!» frågade jag – «vill Ni då skona fabriket?»

«Om där finns tio rättfärdiga vill jag skona fabriket,» sade han.

«Men mankerar där då en enda i de tio,» sade jag, «vil Ni då förskona fabriket? Å, kära, kära då!» – Och jag började bedja så vackert, och höll inte inne förrän han slutligen bönhörde mig, Herran, och lofvade han ville skona fabriket, om där endast vore två rättfärdige emellan arbetarna. Men se, det där har det alls inte funnits – det har alls inte varit två rättfärdige – därför regnar nu eld från

himmelen – därför regnar nu eld från himmlen som öfver de ogudlige städerna Sodom och Gomorra. Akta Er nu – Akta Er, säger jag – kan hända är det ock domens dag, som är upprunnen – känner Ni så här luktar utaf svafvel!» – Og Gustafson trak Pusten tungt, blev staaende med synske Øine og vidt utspilte Næsebor, som havde han Færten av al Helveds Uhygge og Svovlpøle. Et Par Kvinder vred Hænder. Andre paaberopte sig Guds Barmhjertighet og skrek uten Blussel. Men en høi, blek Kone med et litet Barn paa Armen la Haanden paa Profetens Skulder:

«I Guds Navn, red os, Gustafson!» kom det stilfærdig, mens Øinene var vilde av Rædsel. Lægprædikanten saa velvillig paa hende:

«Kom, kom,» sa han, «kan hända vill Gud Fader syne Er sin kraft – genom mig frälsa Er från elden. Kom, kom och skåda Er inte tilbaks.»

«At det ette skulle gaa os som Lots Hustru,» hvisket den unge Kvinde.

Profeten skred gravitetisk fremad, fulgt av Kvindeflokken, da styrtet et Tak i det brændende Bruk. Kvinden med Barnet vendte sig først, saa Flammehavet og Gnisterne, som regnet. Blev staaende stenstille og stirre.

«Ho er blit te Sælt,» hvisket en. «Ve, ve,» jamret en anden. Og den unge Kvinde, som selv trodde det, sank bevisstløs mot Jorden.

*

Helle Holm sat i Karjolen paa Veien fra Byen. Hesten gik i jevn Dilt, og Helle Holms strie, blaa Øine stirret ret frem, mens han tænkte. Han skulde kanskje være glad, Helle Holm, eftersom han nu næsten havde faat ordnet noget, han længe havde arbeidet for, nemlig en Forlængelse av Jernbanen indover Skogene omtrent helt frem til Bruket, men – Gud visste hvorfor – han følte ingen Glæde. Skjønt hans Livsdrøm syntes at skulle virkeligjøres derved. Drømmen, der første Gang tændtes, engang han som Gut sat paa Fjeldknausen og saa utover Bakkerne: Vaar var det, og Solen skinnet – slog Gnister i de smaa Hytteruter og gled saa bløtt over Græs og dunet Knop indtil Skogskyggen over paa den anden Side – Skogskyggen og Skogen som et bredt mørkt Belte trodset Solskinnet. Men opad igjen – hvem tvinger Solen? – de øverste Topper svinget i Guld. – Herregud, – saa det paakom Helle Holm, hvor litet det igrund hjalp, at det var Vaar og fint Solskin, for alle bortover i de smaa Hytterne; for *der* sat Armoden ved Skorstenen. Og bakenfor Ruterne, som gnistret, stirret smaa, graa Ansichter op mot ham, som sat deroppe, Storbondesønnen paa Fjeldknausen. – Guttens Blik faldt paa Fossen, hvor en

gammel Sag durte, dernæst paa det lille Sletteland nedenfor Knausen – og som i en Vision havde han pludselig tænkt sig lange Bygninger med mangeslags Tak, skinnende Vinduer og høie Piper liggende dernede – opover Bakkerne Hus ved Hus med smaa Haver utenfor og saa over det altsammen en gammel Klokke av Malm til at ringe Folkene ut og ind. – Guttens Drøm var foruten Mandens Drøm ogsaa blit Mandens Virke, og ikke var Helle Holm den, som sluttet halvveis. Utvides skulde Bruket, foruten andre Bruk i Tilvekst, indtil en hel liten Bruksby blomstret i Dalen. – – Men feil Anslag? – – Helle Holm saa sig selv sitte og snakke med *En* derhjemme, *En*, der hadde saa kloke, graa Øine. – Mislykkes det, Helle, sa de graa Øine, – hvad saa? Naar de deler Gevinsten, deler de ogsaa Tapet? – Mislykkes! Mislykkes! *Lykkes* maatte det. Desuten: Jernbanen kom jo. – Hvorfor skulde vel Værdier ligge brak – fra Kraften og Livsmødet hos de Unge, – og til hans egen store Skog? Synd og Skam. Lykkes for ham – økonomisk? Naa! Ett var visst og ett hadde allerede lykkes deroppe i Kroken, hvor før var Armod, *der* var nu blit godt – *der* var ikke længer smaa, graa Fjæs paa Ruterne og ingen matte Øine. Aa sagtens, han kjendte dem, og han var kommet til at holde av disse tunge, udyrkede Menneskesind fra Guttedagene av – og saalænge han, Helle Holm, levet, skulde han ikke slaa Haand av dem – husket han ikke, hvor saart og surt det hadde været i de Tider, da han sat paa Fjeldknausen, og Tanken om Bruket første Gang slog ned i ham. – – Vakkert hadde det nok vært dengang, mangefold vakrere end nu – tydelig saa han den Dag idag for sig Solskinnet, som fløt over Bakker og Lier og flammet i Hytteruterne – opimot Aasen, husket han endda, gik en blak Hest og ut av Nersaghytta kom et Kvindfolk i rød Stubbestak – og tette Skogen saa svart den laa mot Guldglansen paa Himlen. – Helle Holm blev en Tid sittende og halvt aandfraværende stirre mot noget borte i Synskredsen – kommet ut paa et Stykke flatt Land saa han ogsaa der en Skog foran sig, en Skog, sort i Aftenskumringen, og langt, langt bakom Skogen – det var nok *mat* Guld, det, og hadde ingen Glans – –

«Men kan du si mig du: Hvad er det igrund for et rødt Skjær, vi ser derborte?» spurte han pludselig, pekende med Svøpen.

«Hø – Sola væ!»

Helle Holm rettet sig op og saa sig et Øieblik om til alle Sider – «Øst!» sa han og smeldte paa Hesten, til den sprang, saa den laa flat i Skjækerne. – –

Da Helle Holm kom frem, kom han til en Glohop. Oppe i Sittgaardens Lund klang Øksehug, og høie Trær, ranke og svaie som Aks i en Rugaker, segnet til Jorden. – Saa tørret Helle Holm sig med Lommetørklæet over Panden og blev længe og taus staaende der i en Kreds av Formænd og Arbeidere. – – Saa gik han

langsomt Bakken op mot Gaarden. Paa Veien traf han Jens Vaktmand, som sat indimellem Buskene og graat:

«Gud bære og trøste mig,» snøfset den Gamle: «Gud bære og trøste,» og han tørret Taarerne, som silte, av med Haandbaken.

«Det var jo ikke din Skyld, Jens,» sa Holm.

«Nei, nei; men je visste det jo. For Nisserne hadde varsla. Og naa blir vi arbeidslause allesamma, Holm.»

«Det gjør hverken du eller de andre, Jens. For Holm bygger op paany han.»

Bønnens Magt

Olai Kamrud var en stor, sterk Rusk av en Kar og egentlig Tømmerhugger av Profession. Men den Ting at ligge utpaa, passet ikke lenger for ham, efterat Moren var blit lam og sengeliggende. Derfor havde Olai et halvt Aars Tid, før Bruket brændte, havt en Post inde i Maskinrummet. Og nu stod han nede paa Tomten og skavet Tømmer til Nybyggingen. Og naar Bruket kom igang igjen, havde Olai saa smaat tænkt at spørge efter Dreierposten inde paa Snekkerverkstedet. Ikke saa at forstaa, at der vilde stille sig nogen Vanskelighet for ham i Retning av at gjenopta Donten i Maskinhuset; for Olai var en paapasselig Kar, som aldrig fusket i sit Arbeide. Men det var igjen den stakkars Moren. Hun var blit saa ræd og rar av sig. Der hun laa bestandig, kom hun i Tanker om saa mangt og meget – og nu efter den sidste fæle Ulykke med Lars Mohytten, som kom i Hjulet, havde hun faat for sig, at en lignende Skjæbne vilde vederfares Olai, hvis han ikke saa til at faa en anden Stilling end den i Maskinhuset.

«Du er ette snar i Vendinga, ser du, du har lissom saa godt for aa talle dig sjøl paa Føtta og saalessen – – du faar la bli aa lite mig, om du vil, men det *gaar gæli*,» klaget hun, «saa sandt jeg ligger her, Krypen. Ja, ser je dig ette før meg Dag som Nat, Olai, hossen dom kommer bærannes her ind i Stua med dig som Lik.»

«Aa du behøver da ette aa sørje for dettane ennaa, Mor,» havde Olai Kamrud sagt saa mangen Gang. «Det er vel tidsnok, naar Fabrekke tar tel aa gaa, det – je staar jo aa skaver ennaa.»

«Det har du Ret i,» sa den Gamle saa, «det kan nok altid gaa ei Stønn. Men i den Stønna ligger Mor di og fæler sig ihæl. Du vil ette høste non Glæde ta *det* heller Olai, at Senga her blir tom.»

«Nei, det gjør je nok ette, Mor,» svarte Olai tungt. «Du veit, je har ingen anden end dig je.»

«Aa, det trur je naa kan væra baade saa og saa – du kunde jo altid faa dig en anden her istelle, var de ette for det, atte du snart kom tel aa følge etter Mor di i Jora – for det at Hjulet tar dig, ser du.»

«Saa kan je jo love, at je ska finde mig et ani Arbe end i Masjnhuset da, naar den Tia kommer.»

«Tænk, om du ette fek no ani. Nei, naa ska je si dig, at er du snil Gut du, Olai, saa hører du etter naa strast – du kunde spørre Gren etter Dreierposten, har je tænkt – du kan jo litegran med den Dreilinga, veit je, og det var akkurat saant et pent, passelig Arbe.»

Olai kunde ikke rigtig fragaa, at han altid havde havt Moro av at dreie, han havde lært sig selv at dreie baade Kugler, Knotter og runde Ben. – Men var Ulykken først ute, saa kunde han jo nemt komme til at skrue Fingrene av sig i Dreierbænken ogsaa, – forsøkte Olai at gjøne, og «du skjønner da det Mor,» indvendte han tilslut overbevisende, «at dom bare kommer tel aa le ta mig, om je tar tel aa diggelere med detta naa».

«La dom le, du! – Bærre aa væra føre vr, end etter snar, Olai,» sa den Gamle, og saa graat hun. –

Efter en lignende Samtale var det da, Olai Kamrud snakket fra til Gren, Bruksformanden, engang han stod fremme ved det Sted, hvor Olai holdt paa med Skavingen. Gren hørte til Læserne, og da Prædikanterne som oftest bodde hos ham, følte han sig likesom henhørende til Geistligheten. Følgelig havde han den jesuitiske Opfatning, at Maalet helliger Midlet – og foragtet ingen Maate, naar det gjaldt at drive Faar i Stien, isærdeleshet de, der var noget uvorne av sig – og til disse skulde Olai Kamrud henregnes. (Ikke det, at Olai drak eller slos bortefter Veiene; men fordi han nok trods sin ydre Værdighet og al sin Soliditet havde Ord for at være alt andet end solid likeoverfor Jenterne.)

Og saaledes hændte, at da Gren allerede paa Forhaand havde hørt ynte om dette mellem Olai og hans Mor, gav han sig først til at snu og vende paa Olais likesom tilfældige Spørsmaal for derigjennem at forvisse sig om Mandens inderlige Ønske efter Posten, og svarte tilslut:

«Ja ja, Olai, det kan nok hænde, at det der kan la sig ordne – du faar sætte din Lit til ham, som er over os.»

«Ja, kanske burde je tala med Holm sjøl,» sa Olai troskyldig.

«Nei, jeg mener nok en endda større Bruksherre, jeg.» Gren pekte høitidsfuld opad.

Olai Kamrud skottet efter i Farten og skavet saa videre.

«Ja, kunde dettane saasandt hjelpe saa,» sa han.

«Gjør det du Olai – bed ham om det.»

– Gren maatte igrund være en snil og rar Mand – trods det, at ingen rigtig visste, hvor de havde ham, – tænkte Olai Kamrud den Dag en Tid senere, da Gren kom gaaende, stillet sig med den ene Fot paa Tømmerstokken, Olai holdt paa med, og spurte:

«Naa, har du tænkt mere paa Dreierposten da, Olai?»

– Aajo, Olai havde det ogsaa. –

«Jeg ser paa Fjæset dit, at det gjælder for dig,» sa Gren. «Har du gjort det, jeg sa da?» tilføiet han lavt.

«Aaforslag?» spurte Olai, ganske uforstaaende.

Gren mumlet:

«Har du bedt Gud om, at han vil hjelpe dig?»

Olai fik travelt med at skave igjen:

– Aanei, han var lissom ette kommen aalis. –

«Det kunde jeg næsten tænkt mig,» sa Gren da. «For jeg har hørt si, at Holm vil ha sig en utlært Dreier indifra Byen.»

«Saa hadde det vel ette dusta for mig lell da,» sa Olai stille. – Naa ska det bli Laat paa hu Mor, – tænkte han – aaja ja, vondt og vrient ælttehoppes.

«Bed til Gud, Olai. For *ham* er ingenting umulig.» – –

Om en Ukes Tid kom Gren paany:

«Naa,» sa han som i Spøk, «du staar vel og tænker paa Dreinga di, du?»

«Aa,» sa Olai – «bare je ette snart blir dreia i Hue sjøl au, saa. Hu Mor vil *ette* gi sig paa, at je ska bli Massjinmat, hu.»

«Har du naa gjort det, jeg sa da?» spurte Gren som forrige Gang.

Olai vendte sig bort:

«Je har naa lissom vøri innpaa det,» kom det langt om længe.

«Det kunde jeg næsten ha tænkt,» sa Gren. «Saavidt jeg forstod Holm idag, saa tar han helst en Mand, han kjender.»

En Kveldstund nogen Tid senere, da Olai sat ved Vinduet og røkte Snadde, og Moren laa og blundet borti Sengen, saa Olai, at Gren kom opover Bakken. Og før Olai fik tænkt sig om, knakket det paa Døren, og Gren traadte ind i Stuen.

«Godkveld, Godkveld,» hilste han. «Naa, træffer jeg dig ogsaa saa hjemlig da, Olai! Jeg var ute for at gaa en Tur jeg, ser du, og saa fik jeg det Sind at se indom den gamle Mor din. – Naa, hossen staar det tel med Jer da, Mor?» spurte han venlig. «I har ingen Smerter, nei – og I har en god Søn, som gjerne vil gjøre Jer tillags – ikke?»

Den Gamle vinket Sønnen hen til sig og mumlet ind i Øret hans:

«Aa er det, han vil her *han* da? – Neima om je det skjønner.»

«Ho Mor er blit no egen ta sig, ho,» undskyldte Olai, «det er ette saa greit for den, som blir liggannes slik.»

«Hm – ho er ette blit saa egen endda, ho Mor,» paastod Gren. «Det er ei klok lita Kjærring, som ligger *der*, skal jeg si dig, Olai – og det, *den* sier, faar nok ette forkastes uten Overveielse.»

Den Gamle blev blid:

«Der kan du høre, Gutten min,» nikket hun til Olai. Og videre til Gren: «Han Olai vil naa helst gaa sine eine Veier, ska je fortælja.»

«Hvad er det for Veier det da? – Naa jeg maa vel kanskje ikke spørre?»

«Jomæn maa Dere gjenne spørre om det, Far – for det er ette Jenteveien, je mener – det er detta Massjinhuset, han ette maa telbars tel. – – Aa je er saa lei ta dissa Massjina, je, Di,» tok hun fat med Jammeren.

«Ja, det er sandt det, Mor, de er leie, de Maskinerne,» stolpet Gren. «Aarlig aars kræver de sine Ofre.»

«Ette trur je heller, at'n Olai er rektig sterk i Hue,» ynket den Gamle.

«Det har sku let for at gaa rundt for noen hver derinde i Maskinrummet.»

«Og je har saa sekkert føre mig, atte det gaar gæli, om'n Olai kommer dit igjen. Men kan ette Di hjelpe no tel da, Gren? Han Olai lar det nok ellers skure bort i Uløkka, han!»

«Jeg skal gjøre mit bedste, jeg – og saa faar Gud gjøre Resten. – Olai bør vogte sig for Maskinrummet, det er klart det – en slik en Forutanelse er aldrig aa kimse av – det er Guds Finger, det.» –

Paa denne Maate passierte de to, den Gamle i Sengen og Formand Gren, vel og længe sammen, mens angjældende Part sat stum og hørte til. –

Senere førte Gren Snakket hen paa Bønnemøterne og hvilken Velsignelse de var for Ung og Gammel, hvor meget stødigere Folk var blit – takket være Gud, og Prædikanterne, som saa ofte gjestet Stedet. Tilslut maatte Olai gaa ut, da Gren havde et Ord i Fortrolighet til den Gamle.

Siden denne Tid havde den Gamle faat noget nyt at gnaale med: Olai maatte endelig gaa paa Bønnemøte. *Ti omvendte han sig og blev et Guds Barn*, da blev han nok Dreier inden Vaardag. – –

Olai betænkte sig i mange Maaneder. Utpaa Høstparten gik han.

«Ak, Herre, jeg er en Ugudelig en,
Min Syndeskyld tung er som Sten, ja Sten,
Og jordiske Lyster og Kjøds Begjær
de hører ei til din himmelske Hær.
Ja, hjælp mig og styrk mig og omvend min Sjæl
fra Kiv og fra Nid og fra Brændevin fæl.»

— — —

Da Sangen forstummet, løftet Prædikanten sin salvelsesfulde Røst:

«Olai Kamrud, du som er stegen herind for første Gang ikveld, har du Fred med Gud?»

«Aa e, det kan nok være baade saa og saa.»

«Ihukom din Sjæls Frelse, Olai – grip dig i din Barm der du staar i denne Guds Time og just foran denne derre Krakken og bøi dine Knæ, Olai, de, som Djævelen saa altfor længe har holdt spjelket – og bekjend dine Synder, at de kan vorde dig

tilgivne – og du monne vandre herifra, hvit som Snø, Olai Kamrud – Aa sa du, Far?»

«Je mente bare, atte je ette hadde Løst til aa staa iblandt ælle dittanne og rægle op Sønder, som atte ingen her raker.»

«Vet du da ikke, Olai, at her er du mellem Brødre og Søstre – og her kan du trygt tale?» Og Prædikanten sukket resigneret: «Herre Jesus, Herre Jesus – driv Hovmodsdjævelen ut av os.» Og mens han satte Brillerne tilrette og begyndte at bla i Boken. «Ja,» tok han saa i, «la os prøve at bløtgjøre haarde og forstokkede Sjæle, Venner, Brødre, Søstre, Elskelige i Herren, og glæde os selv ved at istemme min Sangboks femogtyvende Sang – Side fireogfyrretyve:

Luk Øiet op, O Verdens Barn,
Og se, hvor du i Satans Garn
omgiven er – og drages bort
til Helveds Avgrund grum og sort,
din Fremtidsbolig fæl og mørk
den pinefulde Dødsensørk,
hvor ingen Draape Kildevand
din sprukne Tunge læske kan.»

Olai Kamrud stod lænet mot Væggen og saa ned, og Sangen gled avsted som leret Vand fra en Sump. Olai følte en Slags Utrygghet, likesom dengang han var oppe og skjøtte Maskinremmen sammen midt i Arbeidstiden. – Olai strøk sig om Fjæset: Tørst – Pine – Ormebit – Evighet – aa, Olai lot sig naa ikke netop skrømme heller, for den Saks Skyld. Gjerne skulde han ønske at stelle sig godt med Vorherre – paa det at Moren kunde faa det, saadan som hun vilde. – Olai Kamruds Blik flyttet sig og stirret ufravendt paa Manden med den maanegule Hudfarve og det krusete uhyre Skjeg. Indenfor Prædikantens Læber, de han videt paa forskjellig Vis under Prækenen, saaes en Række gulhvite, jevne Tænder, og med store, runde Armbevægelser slog han ut med Hænderne. Hænderne var hvite – og pløsne paa Baksiden. – Den som var ovenpaa som Larsen, ja – tænkte Olai – og kunde lære andre at bli tjuk og feit baade her og hisset. – –

Men Olai tok likesaagodt Øinene til sig, da Disciplen kom op. Det var en ung, mager Mand, som bad tungt og hvilte paa hvert Ord. Der skalv en Undertone i Stemmen, og han famlet: Forarger det dig dit høire Øie, da ta og riv det ut. – Men undertiden kastet han Hodet tilbake, og Talen hævet sig til klar og fast Diktion:

«Herren er vort Skjold og vor Klippe, knækket har han Leviathans Magt, Sela, Sela.»

Aldrig havde Olai Kamrud tænkt sig en snedigere Fyr. Og der var likesom endda mindre Opbyggelse i at høre ham end Larsen. Om Svovel og Pine efter Dauen snakket nok Larsen; men denne her den vilde, at en i levende Liv skulde baade klore ut Øiet og hugge av sig Haanden – slike Ulykker kunde jagu tidsnok hænde nede paa Bruket – og ilde faren var en da da blev det nok smaat med Arbeidsmagten – Olai, Olai, vil du ta Tankerne til dig, din Fant, du vet da jussom, det er ette akkurat ordret, han mener det heller. Olai, en Galning var du ælle Daer! – Og Olai Kamrud flyttet Benene, sukket et svært Angerens Suk og tørret med Haandbaken Sveden av Panden.

«Ak, ak, ak!» Varmt var det derinde i «den stille Time". Luften saa fortættet av Damp fra Menneskelunger, at Væggene slog sig vaate – som skulde Guri Kvænkæl ha selve Storgryten paa. En gammel Mand med ond Aande og Brysthoste sat ved Døren og passet, at ingen kom til at gløtte paa den. Bortefter i Stuen lød stønnende Suk, og Guri Kvænkæl gav et Hikst imellem. Olai kom i med at staa og dreie en Gulvknast med Øinene.

Nogen snakket utenfor Døren. Ingen i Forsamlingen vendte Hodet; men mange lyttet det var ikke den vanlige Knaas og Fnis av Guttekneblerne, som ellers pleide flokke sig ute i Mørket og holde Spetakel – det var nogen, som ikke hørte hjemme der, nogen, som ikke havde vært der før, og som derfor betænkte sig paa Tærskelen.

Det lirket en Stund med Klinken.

«Kom trøstigen ind du derute,» ropte Larsen broderlig spøkefuldt. «Undse dig ikke for at vise os dit Aasyn.»

Det gav et kort Pust som i et Smil derutefra, idet Døren lukkedes op, og en Dame kom ind, fulgt av en ung Mand fra Sittgaarden. Den unge Mand havde noget ved sig, som var han ikke langt fra Latteren og saa for den Saks Skyld ikke andægtigere ut end Unggutterne, som sat i Rad paa bakerste Bænk med runde Øine og Flir indenfor Kinderne, altid færdige til at puffe hverandre med Albuen.

Disciplen var faret sammen et Øieblik. Saa bad han heftig, med Øinene glødende frem imot Lampelyset, som skinnet litt klarere nu efter Dørgufsen. De, der sat nærmest ved ham, opfattet løsrevne Ord: Skjerme – bevare Satans Garn –

Fristelser, som hører Verden til – Engler fra Underverdenen – mørk som Natten, skjønn som Ilden – haard som Døden – – Herre Gud i Himmel –

Damen bøiet sig forover, fanget et fanatisk, flakkende Blik, smilte. Der var lummerstille i Stuen – bare de mumlende Bønner og stundom den gamle Mands Hoste.

Pludselig tar Damen sig for Panden og griper fat i sin Sidemands Arm. Hendes Følge faar hende frem mot Døren – og de forsvinder ut likesaa uventet som de kom. –

Der gik et Lettelsens Pust gjennom Forsamlingen – nu turde de da sukke igjen: – Aa ja ja san! –

Larsen steg op paa Kassen, der tjente som Talerstol, hans Skjeg var blit end mer strittende under Andagten, og paa den blanke Pande havde han fem røde Flekker efter Fingrene:

«Venner, Elskelige – maa efter denne herre Stilletimens Betragtninger – denne herre Stilletimen, i hvilken vi har søtti hver for os og i vore eine Tanker og gaat – det haaber jeg for alles Vedkommende – saa inderligen og efter bedste Evne i os sjel – naa vil jeg da opfordre Dere, Venner, til at avlægge Vidnesbyrdet Gud til Ære. Og vær naa flinke, Venner, si trøstig frem, bekjend Sønderne Deres – saan saa at Naadehandlingen, vi naa ska gaa til, kan bli os duppelt høitidsfull og glædelig. – Jeg vil bekjende mine Overtrædelser, – siger David.»

– – Der blev et Surr og et Rammel, idet de alle reiste sig. – «Tscht, tscht! En ta Gongen, en ta Gongen,» mante Larsen, huldsalig smilende. – «Aa er det naa for Eksempel *du* har paa Hjerte?» spurte han og pekte paa en Jente uti Flokken. Jenten foldet Hænderne og slog Øienlaagene ned:

«Herre Gud Fader,» ramset hun halvhøit paa Bønnemøtevis, «je ber dig saa inderligen vakkert, om at du vil forlate mig al Sønna mi, baade den store og den smaa. For at je har sønna, det veit je nok, og je vedgaar og bekjender det her i alle Venners Paahør – je har gjort dig Herre Jesus imot i Tanker, Ord og Gjerning – je er opfarendes og vredagtig, je er ette altids saa tru i Arbe met. Og idag var je utaknemlig – Herre Gud, du huser det nok, tænker je idag da Sola skein saa pent, og je sto aa bakte, mens 'n Far var nere paa Tomta aa bygga, da takka je dig ette for det daglige Brø, saalessen som je skulde. Nei, for jamen hadde je slik ei Løst til aa gaa ner paa Veien, der je hørte Latter og Morskap. Det var gæli. Men saalessen er je, og du faar ta mig, som je er je er jo dit Lam, og jeg bekjender og ber om din

Tilgivelse, kjære Herre Gud, je overgir mig til din Naade. – Ja – og saa – det er sandt saa var det no ani au – og je vil ette undlate aa fortælja Vennerne det heller; for kanske dom kunne søns, det var rart aa høra – det var om en Drøm, je hadde» – Larsen slog ut med sine fete Hænder:

«Amen,» avbrøt han bløtt.

«Og naa du da, Broder – du derborte,» opmuntret han istedet en Mand, som hele Tiden havde sittet med lukkede Øine i sit himmelvendte Ansigt. «Aa sier naa du tel godt idag?»

Manden reiste sig langsomt, likesom skjøt i Veiret som en lang Stang:

«Je sier bare det, je,» sa han, «at det er godt aa leva med Gud. Engong da je var full ta Vondskap og Fanskap, var det ille og vrient for mig altingen. – Men naa etter detta herre, at Gud tok meg til seg, har altingen arta seg vel og bra. Derfor sier je det omatt og omatt: Kom etter, svint Dere bare, det er godt aa væra der je er – det er godt aa leva med Gud.» Den lange Mand krøp sammen igjen og indtok sin forrige henrykte Stilling.

«Amen!» sa Larsen.

– Ja kan det væra godt for'n Krestian, tænkte Olai Kamrud, – saa maa det væra godt for noen hver. Det er sandt au, je har ette hørt, at'n har sliis med Kjærringa si paa ei Stønn. Men hossen var det – saa je ette i denna Dag, at Brænnevinsflaska stak tur Lomma has som en Tap? –

En liten Gut havde reist sig, han var ræd og graat:

«Jesus du maa hjelpe mig, at je ette kommer tel Hælvete,» pjistret han. «Je er trølsli og lei, je dytta tel'n Kasper, Bror min, idag, saa'n datt i Søla, og saa log je ta'n, da'n skreik. Aa je har klyvi paa Skape has Far aa ti Tolkekniven – aa saa har je ti Sokker ta Koppen. Men je ska nok bli snil, bli snil – for je er saa ræd for Faen. Amen, amen – Gud hjelpe mig, amen.»

– Sønn og Skam, – tænkte Olai Kamrud, at Smaabona ske skræmmæs op au. – Og han glemte sig:

«Hoffer drar I me slik Smaakryp, tru?» spurte han høit.

«Nei, det skjønner vel ette du, Olai,» svarte et Kvindfolk kjapt. «Men det er forattere dom Smaa tidlig ske faa Forstand paa de aandelige Ting, det ske je si dig.»

«Er det dig, Olai Kamrud?» lød det med paatagen Forbauselse fra Larsen, som nu et Minuts Tid havde staaet vendt mot Olai. Og halvt syngende tilføiet han: «Vil du være med paa Naadeshandlingen, da maa du først avlægge Vidnesbyrde dit. Ingen som ikke ialfald *en* Gang har avlagt Vidnesbyrd, kan bli delagtig.»

Olai var kommet i en rigtig rar Sindstilstand. Fra først av havde han jo gjort sit bedste for at være av Hjertet kjed baade for det ene og det andet. Men nu tilsidst var han blit baade fornærmet og sint at kalde. Det havde samlet sig ihop for ham. – Jenten, som stod og ramset om Brødbakningen – ho kunde jagu nok ha diska op med andre Saker, Pepperkværna, – mente Olai. Og han med Brændevinsflaska, Krestian Murer, som levde med Gud. Og Gutungen, Stympern, som de hadde vetskræmt. Og saa Kvindfolket, som vaaget sig til aa skose ham, Olai Kamrud, som aldrig hadde hverken bedri eller støli, men gjorde sit Arbe trut og ærlig som noen. Og naa denna Larsen, Prækastokken – var det Gjæl paa aa staa og perse Folk saalessen da? – Men aa fæl en Kar de trudde Olai var – saa skulde dom neigu ette faa persan tel aa jue – og naa skulde dom faa høre, saa Øra datt ta dom, Helligpera! – Olai tok to lange Skridt og stillet sig op for Bordenden:

«Ja, ja, je kan nok altid bekjenne,» sa han – «det ska ette være *det*, det staaer paa. Og vær sekker, je stikker ette no under Stolen, naar je sier, at Karrines – Gundas – og Kjeiseruas Unger, alle vedkommendes den Natta som atte Festen var, er jagu je Mester for.»

Kjærringer og Jenter skubbed til hverandre med Albuerne. Karfolkene stod urørlige. En av Gutterne fik en Dult, saa han rullet av Bænken.

«Aa. Skam faa dig, din Rakker,» hylte en arg Kvindestemme. Olai vendte Hodet og svarte ganske sagtmodig:

«Er du her du da, Kjeiserua?»

«Næi, du trudde vel ette det, slik du staaer og baktalær me. Men je ske huse dek *det* je – du, din – din –»

«Tscht! Tscht! Saa sagte – saa sagte!» Larsen bredte beroligende Hænderne ut. «Ingen Trætte og Kiv paa dette Sted – ingen ublufærdig Snak og Kranglerier. Visserlig ser jeg, at I beggeto er saare betrængte etter aa tala. Visserlig ser jeg paa Mundene Deres, aa for Art av Ord, som vil utgaa ifraa dom. Men ti, ti, gjør mig den Glæden aa tia stille – isærdeleshet da du, Olai Kamrud, du som er Ophavet til denne herre Mistonen, denne herre Forargelsen, som er kommet ind iblandt os ikveld. Og *det* kan jeg ette ani end aa bebreide dig. For maa je end medgaa, at det

paa en Maate var ganske regti ta dig aa bekjende – for du kunde godt ha nødig aa lette dig med Betroelser – og du er vel ikke netop den Manden, som har Ordet i din Magt – saa maa je do si, at du hadde ikke derfor havt nødig at nævne dine Medskyldige. For dig sjel, og for dig sjel alene, skulde du pent og stiltfærdig ha bekjendt – og saa skulde du som en bodfærdig Sønder for Gud bedt og trygla om hanses Hjælp og Assistanse.» Larsen pauserte et Øieblik, stivt stirrende paa Kamruden, som stod der tilsyneladende uanfegtet – og optat med at plukke og bite noget paa Indersiden av Næven. – «Ja, for det er da vel, naar det kommer til Støkke, saalessen, at du træger paa Sønda di, Olai?»

«Pøh, neigu, om je gjør,» sa Olai Kamrud tvert, og skjyvende Næverne som Sneplog foran sig, langet han ut av Stuen.

Der blev en Slags Stilhet derinde et Øieblik: «Akja ja san – akja ja san,» sukket nogen, mens andre hostet i Hænderne, og Larsen bladde i Boken. Den eneste, som ingen Del tok i Forsamlingens Anliggende var Disciplen – han sat nu som før urørlig med Ansigtet skjult i Hænderne. –

«Har I hørt om det sorte Faar i Hjorden, Venner?» sa Larsen saa, idet han med en stor Bevægelse trak et tærnet Lommetørklæde op av Lommen, snøt Næsen og pudset Brillerne. «Det var nok ganske regti paa *en* Maate – ganske regti,» gjentok han likesom i Tanker, mens han holdt Brillerne ut for sig og sigtet gjennem Glassene. «Mæn-e, mæn-e – – Naaja,» samlet han sig omsider sammen – «je tænker, at vi som er herinde, er en rensset Flok,» sa han, «og snart gaar vi ivei til Naadeshandlingen – trøsteligen – for saavidt je vet har alle her Tilstedeværende en Gong bekjendt, og avlagt Vidnesbyrdet sit?»

«Jo, jo, jo.»

«Ja, saa tænker je vi synger Nadverssalmen da, Venner.» – –

Da Nadverssalmen var sunget tilende, kom Guri Kvænkæl humpende ind med et Glas Blaabærsaft og en Tallerken, hvorpaa Landhandleribrød i Skiver. Og Larsen holdt sig Skriftens Ord efterrettelig, der han brøt Stykke for Stykke af Brødkiverne, dyppet i Saften og puttet i Munden paa hver og en:

«Tager dette hen og æder det.»

«Dette er mit Legeme» – – – Og:

«Drikker alle herav – – – dette er mit Blod.»

Forsamlingen faldt paa Knæ. Nogen slog Panden saa haardt mot Gulvet, at de blev liggende og ynke sig. Nogen strakte Armene over Hodet og viftet med Hænderne. Og nogen rugget sig hit og dit i Salighetsrusen.

Men snart stod Larsen atter oppe paa Kassen. Han tørket Sveden av Panden:

«Saa synger vi en glad Sang, før vi skilles. Naa takker vi Gud i Tona: Vi stenes ei.» – –

Durende og pipende faldt Koret ind, en enkelt Guitar hoppet efter. Tvers gjennem det alt skar en skinger Kjærringstemme – Guri Kvænkæls. Og monotone Mandsrøster brummet med uten Ord. – –

De frøs, da de kom ut i Natteluften. Men først efter at ha avsunget Sangen: «Nu drage vi til Jehova", spredtes Vennerne i Smaaflokker nedover Bakken. Og nogen stak med tunge Skridt av bortover Jorderne. – –

Taaken laa tæt om Menneskenes Pande og om deres Sind, knuget dem til Jorden, hvorfra den kom, og *gjennem* Taaken skimret Lyset fra Guri Kvænkæls Hytte rødt som et betændt og verkende Øie. –

*

Det var Lønningsdag.

I en halvfærdig Bygning paa Brandtomten var et Rum indrettet til Kontor. Kassereren havde det travelt, og Pengene skranglet i Kassen, mens Folk gik ut og ind. Borte ved Storbordet sat to Bokholdere og noterte. Og halvt *oppaa* Bordet med Ansigtet vendt mot Døren sat Helle Holm. Hans rappe Øine hvilte et Sekund ved enhver av Arbeiderne, og ofte havde han nogen Ord at si dem, noget at spørre om, eller en og anden Spøk, som fik dem til at le indi sig, idet de gik ut.

«Naa Olai,» sa han, da denne kom, «du ser blek og daarlig ut – du er nok bestandig den samme Natterangleren, du?»

«Nei, det er slut,» sa Olai.

«Saa du er blit saa stø Kar? – Ser du det du!»

«Olai har sli sig med «Læsæra» naa,» meldte en Lurifas av en Mandsling, som stod der. «Og blit Hellibrok han au.»

«Gud bære mig for det,» sa Olai. «Je er nok ette blit Hellibrok.»

«Jeg tænker, du er like go Karen for det jeg, Olai,» sa Holm. – «Men aa er det, som feiler dig da, Gut? – Sit ned der du.»

Og der maatte Olai sitte, til Kontoret blev tomt. Da fik han Tungen bedre paa Glid, og om en Stund kjendte Helle Holm Sammenhængen angaaende Moren, Dreieriet, Gren, Bønnemøtet og altsammen.

«Du er en Tosk, Olai – hvorfor kom du ikke like til mig med detteherre da?»

«Je vilde ette, Holm skulde tru, je var reint en Tulling heller.»

«Vel nok er du snodig og snaal, men ledd av dig hadde jeg ikke, Gutten min, for det om den gamle Mor din har forstyrret dig. Bi naa litt.» Helle Holm, der for Fremmede havde saa morskt et Ydre, at Mødre nævnte ham som Busemand for sit uskikkelige Avkom, skrev nogen Ord paa et Papir og moret sig *selv* som et Barn, idet han rakte Papiret til Olai:

Kontrakt.

Herved ansættes Olai Kamrud som Dreiermester ved mit Bruk fra 15de April 18.. med Løn stigende fra Kr. 4,00 pr. Dag – paa den Betingelse, at han ikke oftere lar sig dreie Voksnæse paa af andre.
Helle Holm.

«Jeg sier saa mange Tak, Holm – Gud velsigne Dere for detta! – Men –» Olai gryntet og betænkte sig i flere Minutter, før han fik formet det – «det var no ani au, som je kunde ha Moro ta aa tala om med det samra vi sitter og prater i Fortrolighet: Kan Di si mig, Holm, hokke for ei ta di Kvindfolka je helst borde ta? Je trur naa de, je,» la han til, «at Holm skjønner sig paa no ta hvert.»

«Du faar fortælle mig no om dem da.»

«Det er ho Karrine,» begyndte Olai. –

«Det er ei Flauffille.»

«Ja – gælen som ei Fele! – – Og saa er det Kjeiserua –»

«Fermt Kvindfolk det, Olai.»

«Ja Gu –. Men naa for Tia er ho *vel* ferm – slik ho gjør sig lækker for Bleihusen ved aa breie Gjøkssel paa Aakern has. – Og saa er det ho Gunda da –»

«Det er da ei staut Jente.»

«Ja. Men saa stor og kry paa det, atte ho sætter Næsa telveirs, naar ho ser mig, – Usch, gy dom var i Hælvete allesamma!» – Helle Holm fortrak ikke en Mine:

«Naa skal jeg si dig, Olai,» sa han – «og siden du har faret som en Galning, maa du jo til: Av disse tre Kvindfolkene dine, synes jeg for min Del bedst om Gunda, hun er en flink, arbeidsom Jente – det tjener hende til Ære det, ser du, at hun er kry mot slik en Fant, som flyr som en anden Bikje – og det blir en bra Kjærring av hende. Hold dig skikkelig naa, saa faar du hende nok bli igjen.»

Olai sat taus en Stund.

«Jaja,» sa han tilslut – «je gjør som Holm sier, je, – det gaar nok bra.»

Aandehjælp

Jens Vaktmand sat hjemme i Hytten og gjorde Tvarer og Vispe og snakket med sig selv og de usynlige:

«Naa gaar det godt, Kamerat,» sa han, «det er no artig Pusleri detta. – Har je for travelt, sier du? – Aanei, det er bara, saa je faar Tia til aa gaa Natta utover – for Fortjenestas Skyld er det jo ette da. – Nei, du veit, je har akkurat samra Lønna naa je som den Tia, je gik Vakt. – Skulde slik væra, sa Holm – han er gammel han Jens, – sa'n – og naa mens han hviler, ska'n ha det godt, – sa'n. Det var pent baade sagt og gjort det, ser du, og mangel en vilde nok ha knøla og ette latt en gammal Krok faat en Skjærv til Livsens Ophold, førend atte Bruket var istand, saa han kunde opta sin Dont paa ny fresk. Nei, vil du la bli aa pella ved Løgta – du tænker da vel ette aa svi Hytta mi? Er du slik, da kan je mest tru, det var du som satte Varme paa Bruket au. Ja, du faar hølle mig undskyldt; men je kan ette ani end studere paa, hossen den Varmen opkom. Flirer du naa og blunker med Aua – si det da vækje! Naa – nei, er du gælen – la Turuemnerne bli, sier je! Ske vi ette væra forligte kanske? Sønns du ette det kanske, at det er mi Skyldighet og Pligt aa laga Turuer og Visper tel ho Mor paa Sittgaren? Naa, du var visst ette telsters, du forsømte dig, saa du ette hørte, aa je sa, den Tur je var der – akkurat med – la mig se – med tjue Turuer og femten Visper. – Dettane kommer jeg dranes med for atte Holm ette ske faa Klepper i Grauten sin, – sa je. – Aaneida, Jens, – sa ho Mor Sittgaren med det mjuke, pene Maalet set, – det var da gromt det da! – – I ske faa mange fleire, Mor, sa je, – det vesle je kan gjøra for Holm, det ske je gjøra, – sa je – og Klepper i Grauten ske ette den Manden ha – med mi Vilje da. Tusen Tak skæ du ha, Jens, – sa ho Mor, – men naa tror jeg bestemt, jeg greier mig en Stund baade med Turuer og Visper, – sa'a. Ei Stønn, – svarte je, – je ske laga, saa I har for heile Levetia, je Mor, – sa je. – Og naa tænker je, dom ælt har ei pen Bunke dernere. – Nei, vil du la Løgta bli, har je sagt, Kløfingten! Og naa kom je paa den gamle Studeringa mi au: Si mig naa oprigtig, du hossen Varmen blei paa Bruket. Glømte du att ei Glo, da du flau og trilla med Tynna? Aa – aa – aa sier du? Var det Paalsrun, sier du? Sat'n i Kroken og rauk paa Snadda si? Ja, hm, saa har du ette nødig aa førtelja, hokke som dytta te'n, saa Snadda datt i Moklet! *Det* ku je tænke – *det* ku jeg tænke ful og lei kan du væra som ingen. Om du hadde aldrin saa langt et Hønn i Sia til Paalsrun,

saa skulde du ette ha gjort slik. Og aaffer sløkte du ette? Du som hadde øvd dig som Brandmand au! Aa saalessen aa forstaa julra'n med det samra! Og saa blei du ræd og flau himat du da Naren.» – –

*

Det var Brandforhør paa Sittgaarden.

Mens Foged, Fuldmægtig, Lensmand og Assuranceinspektør sat inde i Dagligstuen, stod Bruksarbeiderne i Klynger ute paa Gaardspladsen og mumlet stille. – Der var galt igjære, – saa forlødes. – Under Forhøret var fremkommet noget om «uforsigtig Omgang med Ild, og Formand Gren havde vært Hვისletuten. Formand Gren hadde meddelt, at han engang ved et Svinterend inde i Kjedelhuset hadde lagt Merke til, at Ovnsdøren istedetfor at være forsynt med Hængsel og Klinke, blev støttet op med en Stokende. Gren hadde da gjort en Bemerkning om, hvor let det kunde gaa Glød i Stokenden. Men Mattis Fyrbøter var bare blit grov – det trak Gren Paalsrun, som ogsaa hadde vært ansat i Kjedelhuset, til Vidne paa – Mattis hadde svaret: «Aa, Di kan naavel altids holde Kjæften Dorr, Di, saalænge ingen anden sier no.» Med den Besked var Gren gaat. Kjedelhusets Del av Fabrikken stod ikke under Grens Opsyn og Kommando, og da han i og for sig ikke hadde no med at blande sig i Affærerne der, hadde han glempt denne lille Tildragelse bort under Utøvelsen av sine egne Pligter, sa han. Dog nu – efterat den store Brand utbrøt just i Kjedelhuset – var han atter kommet i Erindring derom – og vilde ikke for sin Samvittighetsfred med Gud undlate at fortælle det. – Og efter denne Formand Grens samvittighetsfulde Indberetning var det, at den ene efter den anden av Arbeiderne maatte ind for at bli adspurt om Ovnsdøren – hvor længe Døren hadde gaat slarket paa Hængslerne hvor længe den var blit støttet op med den Stokenden – hvorhen Stokenden blev slængt, hver Gang Døren skulde aapnes – om der laa Fosfor og Spaan der i Nærheten – om nogen hadde bemerket, at den Del av Stokenden, der stod optil Døren, ofte var gloende, – om Holm hadde vært derinde i Kjedelhuset efter Stokendens Tid – om Holm hadde lagt Merke til Stokenden – og saan videre nærsagt i det uendelige. – «Holm er kridhvit,» sagdes der ute paa Gaardspladsen. «Det gaar sin Gong, og han kan etteno gjæra – han staar magteslaus naa.» Og saa i Rækkefølgen av Tanker og Mumling hos mange: – Kunde naa ette Gren ha høldt detta hos sig sjøl han da! Var detta nonting aa rø om naa, da det likevel var for seint? Holm ku jagu ha tapt nok ved Branden han – forlist baade Tid og Penger hadde han – utas han naa sku tapa Assurancen au – ja, fek han ette *den*, blev han vel nødsaka tel aa gi sig med Nybyggingen, det var det værste. Den Gren, Ræven, Fulfanten – med Retten skulde de spørre ham ad,

hvordan det gik med Samvittighetsfreden hans nu, naar han blev Skyld i, at de allesammen maatte bryte op fra Hjemmene baade med Kjærringer og Unger for at finde Arbeide andetsteds. Og Stemningen likeoverfor Formand Gren blev under disse Fremtidsutsigter stadig bitrere – og snart ulmet det som Mosebrand iblandt en Del av Folkene ute paa TUNET:

«Je har for længe sea set mig gælen paa den Manden,» sa En. «Ulv i Faareklæa,» mumlet en anden. «Gjorde vi ret, julte vi ham herligen,» knurret en tredje. «Ette sandt, Paalsruen,» henvendte En sig utfordrende til en Mand med svært Skjeg og smaa lurende Øine indunder Brynene, «naa sier du Gren Tak for dig, du au.» – Men Paalsruden, som hørte til Læserne og ikke for ingenting havde Ord for at være Grens villige Redskap, strøk sig med uforlignelig Værdighet over Skjegget:

«Tak for mig? Aa vil du dermed si du, Petter Kalsen?»

«At du ette længer borde gi dig av med slik en – om du endelig vil veta det.»

«Gren gjorde i Sandhet si Pligt ved at melde det,» kom det nu fra Paalsruden med den halve Prædikantslæng, han som ivrig Læser havde lagt sig til – «naar det naa *var* galent fat med den der Ovnsdøren, saa *var* det.»

«Hoffer gik du ette tel Smia med Døra da, Paalsrun – etter det, at Gren hadde pekt paa Skavanken.» – «For det om Mattis var slurvet, behøvde vel ette *du* aa være det.» – «Hoffer gik du ette tel Holm?» haglet haanlige Spørsmåal ned over Paalsruden, der dog fuldt bevarte sin Ro som den der for evig er sikker.

«Det hadde i Sandhet ette je no med det var i Sandhet ette mi Pligt,» læste han.

«Ja, naar vi allesamma sku si: «*Det* har ette je no me, og *det* har ette je no me, saa sku det snart bli pene Greier.» – «Om Maskinen min rauk litt sunn, skulde je da kanske la'n slarke, tel den blei kompletten ramperert?» – «Det er vel ette ventanes, atte Holm ska lugte, aa som mankerer heller.»

«Emil Paalsrud!» ropte idetsamme Fogedfuldmægtigen ut av Porten.

«Her!» svarte Paalsruden, han satte sig med lange, besindige Skridt i Bevægelse op mot Trappen. Kommen ditop nikket han tilbake til de andre:

«Ret ske være ret,» sa han.

I samme Øieblik Paalsruden var forsvundet ind i Storstugangen paa Sittgaarden, kom en Mand kjæpende Stien langsmed Aasen. For hvert av de korte Gammelmandsskridt hug han Kjeppen i Bakken, og naadd frem til Leddet buste han først ret paa, saa han skjævet og kun reddet sig fra Fald ved at gripe fat i Garstauren.

«Se *den*,» sa En og pekte, «han har det nok trabelt, han!»

«Har du set Makaan til Tomsing,» lød det fra en anden.

«Ja ja, han ser saa daalent om Daen, sier dom. Men, hei, hei – se paa'n naa du!» Jens Vaktmand havde sluppet Kjeppen ved Leddet og glemt at ta den op, og slik han stilet fremover kavende med Armene, lignet han næsten en Stor, graa Katugle, som var kommet ut i Dagslyset.

«Jagu ske'n hitop han au,» sa de og stirret imot Jens, som skulde de aldrig set ham før. Men der han kom op iblandt dem, rykket de tilside.

«Naa Jens, ske du med aa vidne du au?» spurte En noksaa ærbødig. Jens stanset i ett – den underlige Søvnjængermine veg et Øieblik som for en ny Kraftutfoldelse.

«Er Paalsruen her?» spurte han rapt, idet han saa sig om med glimtende vidtaapne Øine.

«Han er inde,» svartes der.

«Der?» Jens pekte mot Porten. Og knapt havde de svart sit Ja-gu, før de saa Jens stavre op Storstutrappen og ind.

«Naa er'n Jens blit skrullete,» – tænkte de.

*

Inde i Stuen havde Lensmanden just spurt Paalsruden:

«Og du la flere Gange Merke til Varme i Stokenden, Paalsruen?»

«Visst gjorde je det,» svartes Paalsruden.

«Og Fyrbøteren la den fra sig hvorsomhelst, naar han aapnet Døren for at fyre under Kjedlen?»

«Ja, det gjorde 'n.»

«Og der var baade Fosfor og Flis like ved?»

«Jagu var det saa.»

«Og du husker tydelig, at Holm to Dage før Branden» – Lensmanden blir avbrutt midt i Sætningen ved en Trammel ute i Gangen – saa lukkes Døren op, og Jens Vaktmands Ansigt kommer tilsyne:

«Guddagen – Guddagen!» sier han gammelmandsblid.

«Naa Goddag – hvad vil *du* da Far?»

Jens Vaktmand rusler hen og slaar Paalsruden paa Skulderen:

«Staar du og fortæljær om, atte du sat i Kroken din og rauk den Da'en?» sier han. Paalsruden stirret stum og forbauset. «Ja, for det var da dom, som saa dig,» fortsætter Vaktmanden. «Akkurat saalessen sat du med Snadda» Jens fører begge Næver op mot Fjæset – «da fik du jussom et Røkk i Armen, saa Pipa datt ifraa dig. – Jøssunavn da, – sa du, og saa strak og mjuka du paa Ærmær og Bein, for du hadde sitti der længe og lata dig, hadde du – og da du tok Pipa og gik, la du nok ette Merke tel, at Gnistræne laa telbars i Sagflisa.» – Paalsruden ser sig usikkert til høire og venstre og stryker sig krampagtig over Skjegget:

«Nei,» sier han. «Jo, men ei Pipe kan da let dætta ifraa En.» –

Hevneren

Sent paa Kveld ruslet Arbeiderne ned fra Sittgaarden.

Efter Historien om Paalsrudens, selve Hovedvidnets, Pipe som den sandsynlige Aarsak til Branden var hele Stokendeaffæren faldt til Jorden som en Sak berettet av Skadelyst. Ved nærmere Eftertanke visste man nok, at Jens Vaktmand, paa den Tid Branden opkom, uten Tvil havde ligget i Hytten og sovet – hvem anden havde saa set Paalsruden end Aanderne? Og Aanderne lot sig vel ikke indkalde som Vidner! – Men Paalsruden havde latt sig overrumple og indrømmet Rigtigheten av Jens Vaktmands Utsagn, og dermed alt i Orden. – Arbeiderne trasket tilfredse avsted, de adstadige hjem til Kjærring og Unger for at fortælle, at Faren var overstaat.

Men de vilde og yngste av dem blev ikke gaaende den like Vei længer end ned Sittgaardsalléen. Der bøide de av og fulgte i Rad en smal og krokete Sti – gjennom et Orekrat over et Bækkefar, hvor de nogen Minutter moret sig med at gyngte paa Klopperne, – over et Par opbløtte Jorder, og endelig frem til et gulmalt Hus med Bærbusker og Epletrær utenfor.

De blev staaende litt avsides og raadslog. Ansigterne skimret i Mørket som store, blekgraa Flekker i forskjellig Høide fra Bakken, og fra Flekkerne var ofte en dulgt Glædesknis at høre. «Slaa Stauren i Væggen,» sa de – «skræmme'n herligen! Men ette bryte ind! Ette la'n se os – for Lensmanden. Nei, narre'n ut og saa ta'n!» Og de listet sig lydløst og halvkrokete nærmere. «Der sitter'n,» hvisket de og pekte ind mot et Vindu, hvor Skyggen av et spidsnæset Ansigt saaes paa Gardinet. En bøide sig og tok en Sten op:

«Hive'n?»

«Nei, bi! Gaa i Aakern etter Turnips!»

Inde i Huset sat Formand Gren med Næseklemme paa og læste høit av en Bønnebok. I Sofaen sat Prædikant Larsen med Haand under Kind, av og til vuggende paa Hodet til Ja og Amen. Og paa den anden Side Bordet Madam Gren stoppende Hosehæl over en Trækule, alt imens hun ogsaa imellem fik Tid til at

stelle med noget nedi Skjødet. Da der blev banket paa Utdøren, havde Madamen likesom tungt for at reise sig, og Gren skjøv Boken tilside og gik ut i Gangen:

«Hvem der?» spurte han.

«Det er Bu ifraa Paalsruen, han er blit sjuk og maa ha Gudsord.»

«Aa feller'n da?» spurte Formand Gren forsiktig uten at aapne Døren.

«Aa, han er saa daalen saa! Magavri og Huverk – – og saa Samvittighetspina!»

«Hils og si, jeg ska komma imorra.» Gren gik ind i Stuen og satte sig paany foran Boken.

«I Herrens Navn,» sukket han andægtig.

Men Larsen rettet sig langsomt op:

«Si mig, Gren, burde I da ikke yde den stakkels, betrængte Mand nogen Husvalse?»

Gren saa forbauset paa Prædikanten:

«Aa, det feller nok ette Paalsruen nontingen.»

Larsen saa mot Taket:

«Hvo vet – hvo vet – gaa til ham, trøst ham inderligen.»

Gren bøide sig frem:

«Skjønte De ikke det da – det var bare non Skøierer.»

«Nei, nei,» bedyrer Larsen, «det vil jeg ingenlunde tro.»

Gren smilte fult:

«Kanske De vil væra saa venlig aa gaa til Paalsruen De sjel, Larsen.»

«Inderligen gjerne skulde jeg det, kjære Gren, følte jeg mig ikke just denne Kvelden saa trøt og medtat av besønderlige Tanker.»

«Ja ja,» svarte Gren med et Suk, «visselig kan saalunde hænde.»

«Men efterdi De ikke vil gaa og staa ham bi, kjære Gren,» fortsatte den paastaaelige Prædikant, «hvad om vi da istedet sang en Stump av min Sangbok?»

«Du havde den sidst, Gren,» sa Madamens dype Røst op fra Hosestoppingen, «saa du faar selv finde den.»

– Ikke før havde Gren forlatt Stuen, før Prædikanten indtrængende lægger den ene av sine pløsne Hænder over Madamens Haand og Stoppekulen, mens han med sin anden Haands Pekefinger kiler hende under Haken:

«Vi blir ham ingenlunde kvit ikveld, min Hjertens Kvinde,» sier han. Men en av Gutterne, som har heiset sig op paa Regnbrettet utenfor og nu staar og titter gjennom Gardingløtten, orker ikke bare sig længer:

«Hohoho,» skriker han. Madamen og Prædikanten farer begge op, og Bordet er nær ved at velte, grundet en besynderlig Forbindelse paa Undersiden.

«Aa var det for en?» spør Prædikanten, han trækker Gardinet tilside og kikker ut, og et Øieblik ser han et grinende Fjæs, klemt flatt mot Ruten. Imens har Madamen børstet Jord av Forklædet, der Merker, nærmest som efter en Mandehæl, havde vært synlige, – og Gren kommer ind med Sangboken i Haanden:

«Aa er paafærde?» spør han.

«Det var noen paa Vinduet.» – Men da Formand Gren lukker Vinduet op for at se ut, suser forbi ham noget med lang Hale som en anden Komet og tørner med et dumpt Smeld mot Væggen tversover. –

«I Jøssunavn,» utbrød de tre i Stuen, og knapt var Ordet undsluppet dem, før mer Skyts av samme Art, Turnipsrøtter med Græsset paa, kom farende. Formand Gren trak sig tilbake i Stuens borteste Hjørne. Madamen stod haandfalden og stille mot optrækkende Uveir. Bare Prædikanten beholdt Fatningen:

«Saa sagte, saa sagte, Venner,» ropte han paa Prædikantmaner og strakte Armen ut for at lukke Vinduet. –

«Værsgo, et Eple!» pep det idetsamme, og et raattent Eple klasket mot Larsens Skjeggekind. Larsen trak sig skyndsomt ut av Skudlinjen, tørkende sig med det tærnete.

«Skam Jer inderligen,» messet han borte fra Piedestallen.

«Skam dig sjøl,» pep det derutefra, og høld Finga dine ifraa Maddama! – Værsgo et Eple tel! – Værsgo ei Gulrot! – Værsgo ei Næpe!»

«Fantepak, Rakkerpak – Bikjer,» ropte Madamen utav sig, «komme og chikanere skikkelige Folk!»

«Skikkelige Folk! Hør paa den! Skikkelige Folk! – Og saa kaller 'a os Bikjer! Vov, vov, vov!» gjødde det bakfra alle Bærbuskene. Saa var nogen kommet rundt, og der banket igjen paa Utporten:

«Gren!» roptes der, «Gren! Har du gjømt dig naa?» Og da ingen svarte, begyndte Bankingen i stigende Tempo, som endte med hele Trommehvirvler av Vedtræslag mot Porten.

«Gren,» hoiet de, grove i Maalet. «Kom hit, saa vi faar tala med dig. Fort hit – paa Minutten.»

«Aa vil I da?» spurte en mat Stemme opifra øverste, mørke Loftsglugge. «Je har staat her længe og set paa Jer – det er du, Jens Halvorsen, det er du, Paal Enga, det er du, Berger Ramsta – aajoda, je kjender Jer alle tilhoppes – imorra ska je melde Jer!»

«Aaneida, det var ingen ta dom, du sa for du kan ette se os!» Men for Sikkerhets Skyld drog de sig bort til sin faste Stilling bakom Buskene.

«Det var stygt ta dig og ette gaa tel Paalsruen!» haanet de. – «Hossen gaar det med Samvittigheta di naa?» En sprat op og kastet en Turnips op i Loftsgluggen: «Vov, vov – naa kommer Styggen og tar dig.»

Og dermed begyndte Bombardementet paany:

«Værsgo, litt mere tel Suppa!»

Larsen kom ut av Døren i Tillid til sin Prædikantmagt over Sindene:

«Kjære Venner her bortover – værer elskelige og fordragelige.» – «Mjau, mjau!» svarte det i Kor fra Buskene. – «Gak himat enhver til sit og forstyr ette Næsten i Nattesøvnen, Venner!» – «Faat faat faat Ska',» kaklet det. «Om dette beder je Jer indstændigen og er Jer i Herren forbunden.» –

«Kokeliko! Og vi beder indstændigen og er i Herren forbunden, om Gren vil komma ut. Kokelikokeliko!» gol de omkap. «Gren! Gren! Kom hit, saa ske det ette

gaa E'en din bærre end Stokkee'en, da'n var rau!»

Da vandret Prædikant Larsen, idet han bødte sit store Hode, resigneret ind og glemte ikke at skyte Slaaen for Døren.

«Herren tilgi dem deres Kaathet,» sa han derinde. «Vi klyver i Endrægtighet op Loftstegan og forblir *der* i Bøn og Sjælens uhørlige Sang, til disse Bilials Mennesker blir lei ta Spetaklet.»

«Det gjør vi,» sukket Gren, «paa det at den onde Aand, som er faret i dem, ikke ogsaa maa besmitte os.»

«Amen,» tonet det fra Prædikanten og Madamen i Kor, og Madamens Mund saa ut, som havde hun en Synaal mellem Læberne.

*

Samme Nat vækkedes Emil Paalsrud av sin gode Søvn ved en ekkel Rasling nedgjennem Skorstenspipen.

«Hei Kjærring – hei du,» brummet han og puffet Kjærringen i Siden.

«Naada, Paalsrun!» sa Kjærringen og ukslet grættent paa sig.

«Aa se etter, aa er paafærde oppi Pipa du!»

«Ja-ja!» – Kjærringen krøp over Paalsruden ut av Sengen og blev klaskende barbent omkring efter Fyrstikker. Altimens raslet og kraslet det ustanselig derborte.

«Aa blir det tel?» spurte Paalsruden. «Er du fommet, Kjærring? Æsken staar paa Murhylla, saan som'n pla, den!»

«Nei, den staar ette der.»

«Saa ta bort i Muren med Handa da vækje – je hører skjellig, det er helt nere naa.»

«Neigu, om je gjør, Paalsrun,» forsikret Kjærringen, «det kan væra et vildt Dyr, kan det.»

«Svint dig naa – ellers kommer je sjøl saa kan du ha den Skamma.»

«Hau da!» – Kjærringen skvat langt bortover Gulvet. «Hoffer narra du mig tel detta da, Kæl?» Og hviskende fortsatte hun: «Det var reintutsagt fælt aa ta paa, og saa fór det opat i Pipa.»

«Du er og blir ei Fomme alle Daer. Det var ei Flaggermus, tænker je.»

«Det var nok før et digert Pindsvin.»

«Aaja, – naa er det stille blit – læg dek naa – og sæt større Lit tel din Gud og Skaper, saa blir du ette saa skvættal, at du flyer Stolene overende for ei Flaggermus.»

Saa la da Paalsruden og Kjærringen sig til paany, og Paalsruden drog paa med svær Snork som vanlig. Men Raslingen oppi Skorstenen begyndte atter, og denne Gang rusket Kjærringen Paalsruden vaaken:

«Hør!» sier hun. «Kan du i Jøssunavn skjønne, aa det er? Akkurat som om sjølve Feiern skulde hølle paa.»

«Du faar gaa ditbort en Gong tel da vækje – Naute, som ette kan la mig sova ifre.»

Atter klasket Kjærringen op, og denne Gang fandt hun lykkeligvis Fyrstikæsken. Men idet hun ripet Stikken av, saa de beggeto, ikke et Dyr, men – en Soplime, som hoppet op og ned i Gruen. Saa slap Kjærringen Fyrstikken, og inden hun nu havde faat tændt en ny, var Synet forsvundet.

«Det var ei rar Greie,» kom det nu undrende fra Paalsruden. «Se naa aa faa tændt Lampa og sæt Spjeldet for, du Jensine,» kommanderte han. «Sliktno vil vi ette ha neri Stua til os.»

«Neimen om je orker sætta Spjeldet fast,» mente Kjærringen, «det faar du sjøl gjøra. Enten det er Huldra, som rier i Skorstenen eller det er Skøierer, som har laga no ihop neimen om jeg vil gaa bort der.»

«Regtignok hører du til de daarlige Kvinder,» begyndte Paalsruden at læse op paa Prædikantmaner, den han visste altid frembragte den forønskede Virkning, «de, om hvem vi skulde si: Vi ville ikke have dem –» – Da trommer noen av alle Kræfter paa Vinduet:

«Hei, hei, Paalsruen, det brænder i Laua di!»

«I Jøssunavn!» skriker nu baade Mand og Kjærring, og Paalsruden faar i Farten ikke Tid til at kommandere Kjæringen, men farer op og ut av Døren i blanke Skjorten. Idetsamme smelder Døren igjen efter ham, og som Paalsruden midt ute paa Tunet kommer til Eftertanke, skjønner han jo nok, at Laden maa være i god Behold for Ildebrand, slikt alt er kulsvart omkring ham. Paalsruden skridter tilbake og tar i Døren:

«Lok op da vækje – hoffer har du stængt att?» skriker han.

«Stængt att?» svarer det indenfor. «Je har ette *pekt* paa Døra, je, Paalsrun!»

«Ja, saa hjælp mig aa faa ho op – ho maa ha sat seg i Baklaas.»

«Men kjære vene!» De fumler og famler hver paa sin Side av Døren.

«Har du fresta naa,» spør Kjærringen om en Stund, «aa vri Nykjeln litt tel høgrefyst?»

«Nykjeln, sier du? Je har Pokkern ette non Nykjel – den høller du sjøl paa med den vækje!»

«Nei, naa har je ældrin hørt værre – saa har Nykjeln vel døtti ifraa dek, da du flau ut da!»

«Nykjeln? Je har ette rørt Nykjeln je!»

«Jagu maa du vel ha rørt'n – for her er'n ette.»

«Ette her heller!»

«Men saa i Jøssunavn da, Paalsrun, aa kan da detta være forno?»

«Aa det er forno, ja! Og her staar je i Skjurta og fryser mig plent ihæl.»

«Det var endda vel, at du sjøl smeldte Døra att – je skulde flyge etter je jo, og saa hadde Døra nær sli mig overende, hadd'a.»

«Du taler, som du har Vet tel – kan du tru, at je hadde Tanke for aa lokke Døra, naar som Laua mi brændte?»

«Ja – kjære vene – Laua da – hossen gaar det? Je ser ette, atte det lyser.»

«Nei, ette je heller!»

«Er det sløkki?»

«Ja det er sløkki.»

«Sløkte du, du da?»

«Spør ette saa ulikt!» skrek Paalsruden, ruskende i Døren. «Svint dig naa, Kjærring, og faa op, saa je slæpper indatt. – Hadde Laua brønni,» fortsatte han arrig, «saa havde je da allenfals faat varme mig!»

«Det er gæli, at du fryser. Men je maa takke Gud, for atte Laua staar, veit je,» svarte Kjærringen indenfor. «Og saa maa det væra Skøiergutta, som har gjort detta Uskjelle da, Paalsrun.»

«Hold Kjæften paa dek, Kjærring,» svarte Paalsruden, «har du nonsti set, at noen vaagi seg tel aa driva Spell med Paalsruen? – Men veit du inga Raa da, Raalausheita, der du staar og dividerer tel etteno – lok op Vønøiet for mig da vækje!»

«Nei, kjære vene – dom har du jo sjøl spikra fast og forsyna med Bomuld i Sprækka! – Je skjønner ette likere, end du faar gaa bort i Fjøset je, Paalsrun, og væra der, tel det blir Dag.» –

Det blev nogen Minutters Stilhet utenfor. Men saa larmet det værre end før:

«Lok op – lok op, sier je!» ropte Paalsruden utav sig. Og Kjærringen, som endnu stod paa samme Pletten indenfor Døren, utbrøt:

«Er du blit tullerusk, Kæl? Du veit jo, je ette kan.»

Paalsruden tar sig sammen og hvisker tæt ind mot Dørsprækken – Kjærringen skimter ved Lampeskjæret Halvten av Kallens ene Øie, og en Stripe av Skjegget over noget hvitt: «Det er stængt derborte au. Og je hørte noen staa langsme Væggen og flire og gjæra Ap. – Saa ba je dom om aa væra skikkelige og gi mig Nykjeln. Men da vart det bommande stilt. I Jøssunavn, aa ske je gjøra? – Je blir dødsens klein, veit du!»

«Ja, Gud naade dom i Himlen!» roper Kjærringen, – og legger hviskende til: «Du faar lissaagodt flyge bort tel Vøll og be om Husly for Natta.» – –

– Saaledes hændte, at der i Vold, Nabohytten til Paalsrud, bankedes paa Ruten i den sildige Nattetime. Men da Folk kom ut, var der ingen. Derimot hørte de Lyden

av Fotslag og øinet en hvit Skikkelse henover Jordet.

Og saaledes hændte, at de i Seop og Vang blev vækket paa samme Vis og hørte og saa det samme.

Og saaledes hændte endelig, at da det i Graalysningen banket paa det avsides Øgarn, da var det Datteren, som lukket op, efterdi hun alt var paa Benene for at koke Kaffe til Faren, der var Bykjører og skulde tidlig avsted. Men hun blev ræd og slængte Døren igjen, fordi hun trodde, det var en Fuld eller Gal.

«Nei, nei nei, – I faar nok i Guds Navn gi Hus til en Husvild,» bad det fjetret og spakfærdig. Det var selve Paalsruden med det lange Skjeg. Paalsruden, som hele Natten havde rendt om i blanke Skjorten – forstyrret av Skræk, Frost og Skamfuldhet.

*

Samtidig hermed slentret en veltilfreds Flok nedover Hyttebakken. Nede ved Veiskillet stanset de, de var graa i Ansigterne og forvaaket efter Nattens Stræv, og de stod der stille og tause nogen Minutters Tid. Trykte hverandre saa i Hænderne, nikket:

«Sliktno tør Gren og'n Emil ette gjøra omatt saa braat.»

Og saa skiltes Hevnerne og gik hver til sit.

Mørkeræd

«Styggen, som de sier, han speller au paa Fela, kan du tru. Ja, det er Kar. Engong, vi kjørte fraa Byen om Natta, han Nils Ramsta og je, kom en Mand gaaendes etter os paa Skauen, og akkurat som'n strauk forbi, slængte'n no under Haka og tok tel aa laata, saa det gnellra bortgjennom Aasa. – Saa du *den* du? sa'n Nils te mig. – Je gir Dævelen i hokken det var, je, – sa je. Men ette før hadde je sagt saa, før en svart Gris tok tel aa tulle rundtenom Legga mine, saa je med Nauen fek sat Bein føre mig. – Gryssa, Gryssa, – sa je og kleia'n i Nakken, og skjellig kjendte je da, hossen *den* Grisen ette var flæska som andre Griser, men mjaager og beina jussom ei forsultin Ranglebikje. – Gukvæl, Tøger! – fræste det like ind i Øret paa mig. – Tak for sidst. Her ske du faa se det Høle, som mange ske neri engong! – Og demmesaa saa je, at je høldt paa aa traas ende uti ei stor Grop, yra fuld ta Mark og Svineri. – Du er gammal, Tøger, – sa det, – no før eller no seinere, blir ett Fett det, Far. Gaa paa, du; for naa har je ælt gaat og set paa dig saa længe, at je lissaagodt kan ta imot dig paa Timen. – Du er et Naut, er du, – svarte je, har je kanskje bedt dig etter Losement? Ette har je Tid heller, je har no ta hvert ugjort, har je. Men her kan du faa no ani istelle, – sa je – og demmesaa tok je no smaas krypanes no, som je saan for Raritetens Skyld hadde med mig, ei med Blodkors over Ryggen, og slap neri. – Du er din eien Gut, Tøger, – sa det, og *min* med – og derforsaa ska du faa sleppe ennaa ei Stønn! – Og saa tok det tel me Felelaata igjen – snart regti laangt som var Spellemanden han høgt oppi Aasa – og snart skingra det laus oppi Øra mine, som gik En akkurat jamsis me mig. Men aa se non, nei, det var ette Raad. Og saallessen dreiv det paa, tel vi var uttor Skauen.» Gammeln sat en Stund og lurte med Øinene: «Det er mangeslags rare Tingen i en Skau,» sa han. «Eller – aa sier du, Jens?»

«Han Jens sayer nothing,» gneldet Amerikafarern. «Men je ske fortælja, at i en wood paa Montana, der vokste non Busker, som levde ta Menneskeblo, og i en anden wood, det var endda i Norddakota, der kom et heilt Følje ta huelaide Mandfolk ind i Tømmerkoia, og i en trea – aaja – der gik dom og bar paa en Trunck, men la mig ette tala om det – indi den Truncken laa» – Amerikafarern plirte og blunket, klødde sig i Hakeskjegget, saa det rasp, gav et Smæk med Tungen og slog om: – «Nei, denten je var i Kalifornien, da hadde je godt for Lugtanes; for

der nere der gik Bækka fulde ta Slavand. – Tell me, – sa je, hoffer utfører Di ette Slavandet? – say's I – det blir Pæeng aa tene, plenty of Money, – say's I. – You are a fool, – svarte dom fyst, – trur du ette, vi har pensa paa det? Don't you know, det er slik beskaffa, – sa dom, – at naar Heaten gaar tor Lufta, da gaar Lugta tor Wateret, you know. – Saa faar I ta Wateret da, – say's I, – og tappe det paa Butler og kørke well og saa maa I ta ælle dittane Butlane og lægge neri en big Butle med varmt Water, saa høller Slavandet sig all right, – sa je. – Golugta faar ette fyki ut – Hermetik, you know, – sa dom – all right, Kollega. – Well, – say's I, vi blir Kollegar. – Og dermesaa bar det ivei med os med aa fylde Slavandet paa Butlane, som vi la i Warmwateret. Og saa hyrte vi en Kutter og saa strauk vi – hei, hei, og vi sang og vi spella Yankedudle – og vi dansa – in this way» – Jack Petum satte Hænderne i Siden og vugget i Hofterne. «Det er mangfoldige Maater aa ta Takten paa – non tar'n in this way» – han reiste sig og trampet med smaa, kaate Trin bortover Gulvet. – «Og non tar'n saalesen,» og han illustrerte levende, alt imens han forklarte, «two Stepper to right, two Stepper to left, saa jussom a jomps! og saa rundtrundt. – Og non tar'n in this way» – –

«Aa blei det ta Slavandet?» spurte Vaktmanden langt borti Taaken, Stemmen lød ikke ulik en svak Tuting i den store Kjedel nede paa Brandtomten.

«That we sold, you know – plenty of Money.»

«Og Penga da?»

«Spent paa Jentæne i Hannover.»

«Hæhæhæ, saa du var slik,» blunket Tøger. «Men du borde heller ti dom med og spendert dom paa Jentæne i Himlandet – dom er ette værst her heller, – eller haass?»

«Shat upp – det er ette alle Grisefanter som du – her hadde je jo baade Kjærring og Unger. – – Men here are we sitting tre gamle Kaller og a litle girl. Aa blir det ta Kortenspillera, Jens Far – dom er nok ette vire hetsuge paa Myrten din!»

«Nei nei, je var ette hetsug paa aa la dom faa'n heller.»

«Hoffer lyste du *da* til Kortspel, om je maa spørre?»

Jens Vaktmand mumlet noget ordløst – det var ikke vanskelig at se, hvor grættten han var i Anledning den forfeilede Myrtespekulation, med hvilken det i Korthet hang saaledes sammen: Jens vilde ha sig en ny Matskræppe, efterdi den

gamle var skral, saa han maatte bøte den uavladelig. Saa havde Jens fundet ut, at den nye Skreppen, den kunde ho Mor spendere paa ham – ho Mor, Jens Vaktmands Kone, var rigtignok baade død og begravet. Men Jens Vaktmand var ikke raadløs: Naar Jens lot dem spille Kort om Brudemyrten hendes Mor, saa fik Jens derigjennem visselig saapas mange Penger, at han efter rimelig Takst kunde kjøpe Myrten tilbake av Vinderen og endda faa sig ny Skreppe – og paa den Maaten blev jo Skreppen Foræringspresent fra ho Mor. Men det gik ikke det da. Borte paa Bordet stod Brudemyrten urørt, og Røken svøpte sig om den som et skiddent Slør.

Jens sat og grov borte ved Skorstenen, tændte Snadden med Fliser og Glør:

«Hm hm, dom gaar heller paa Bønnemøter naa end paa et reall Kortspel – og det dom ette fortener ta Holm, det tænker dom aa fortene ta Vorherre.»

«Pøh!» Tøger Krona sendte Latteren i en Sprut ut av sig. «Ja det er non pene Nallikker tel aa gaa paa Møter. Naar je tænker paa ho Guri Kvænkæl – je traf ho her en Dagen: Naa Guri, – sa je, – det er ette greit, du, naar en er blit saa gammal, at ingen bryr sig om en – nei, da faar en sandelin lissaagodt slaa sig paa Helliheta. – Det skulde du au gjøra, Tøger, – sa ho, – for gammal det er da du au – og da kan en trønge aa vende Aua imot Himmelen. – Ja, je har saa tænkt, – sa je, – for kan *du* faa vaska dek rein paa den Gjærda, saa kan vel je au, sa je. – Aajaja, Tøger, – gnog ho ivei, – vi er alle Søndere; men bara vi trur, saa. – Ja, je trur, at du er ei Mærr, – sa je. Saa vart ho sinna: Du vil ette spile dek vel, – skreik ho, og saa gjorde ho slik, ho støtt har pladd gjøra. Men je tok i Hasten ei Handfuld med blaut Leire, je: – Nei, Speilglasruta er ette regti blank nok, – sa je, og demmesaa klaska je Leira dit, Leira skulde.»

«Just right,» gneldet Amerikafarern og slog sig paa Knærne, «je hadde ei tel aa keepe Huset met engong je, og den hadde det akkurat paa samme Gjærda.» – –

Jentungen og Tøger slog Følge paa Hjemveien.

Det var Uhygge ute. Det fræste borti Buskerne – og nappet efter Fletten og efter Hænderne, syntes Jentungen, hun fandt det tryggest at putte Fletten nedmed Halslinningen og Hænderne under Armhulingerne, slik hun rendte i Forveien. Bakefter kom Tøger langende med sikre, hurtige Skogsskridt.

«Ho flyr saa fort, søns je,» mumlet han. «Dom sier, atte det her ske væra non Grævlinger, som ske væra saa fæle tel aa bite Folk i Beina.»

«Ja, pas Beina dine, Tøger.» Det lød noksaa kjækt; men Modet var ikke stort. Fort gjaldt det ogsaa at komme frem; men knudret var det paa Stien, og glat paa Flatbergene av Nattevæten. Nedenfor en Styrtning etsteds dukket nogen svære sorte Stenheller frem av Mørket.

«Hysch, gaa lækkert – her er Nisseberget has Jens, her lyser det Santehans og Nytaarskvelden, herfra kommer de Smaafolka, som hver Kveld gaar tilføls med ham til Bruket. Ja, Jens trur det er Nisser; men je trur ette det.»

«Hvad tror *du* det er da?»

Tøger hvæste: «Pøh – Smaadævler naturligen! Hysch – staa stille – hør.» Det suste gjennom svarte Skogen, det rørte sig og knaaste i hver Kvist og hvert Blad, men oppe paa Styrtningen stod de gamle forvredne Furuer stive og stille mot blek Himmel. Saa gjennom Suset en Lyd derovenfra, et Skrap av noget, en dump langtrukken Larm – et Smeld tilslut av en Sten, som fór mot Nisseberget, saa Gnisten føk.

«Saa du det, du,» sa Tøger. «Naa slaas de.»

Avsted bar det igjen henover Stien, som nu mest var at ligne med en krøllet Traad. Skummelt, skummelt mellem Krat og Trær – her og der Røtter ragende frem som mangearmede Udyr, og paa et Vindfald noget i en kjæmpemæssig Edderkops Lignelse.

Gammeln vilde endelig op ved Siden, men naadde ikke til. Instinktsmæssig passet hun paa, i ett væk vendende Hodet og seende sig tilbake, at Avstanden mellem dem holdt sig ved en ti-tolv Alen.

«Naa orker je snart ette kapflyge længer,» pustet han om en Stund, «je er en gammal Mand, ske je fortælja.»

«Je kan visst gaa alene je.»

«Og saa traa paa Vildgras,» sa han, «og bli gaaendes og tulle sig bort. Aldri'n komma tel Folk mer – før Flua har iti en op – ja, kunde *det* væra Stas saa! – – Nei, bi litt,» slog han pludselig forbauset om. «Ho har faat no paa sig! – Er det ei Skrubbetusse?» Jentungen rystet sig og sprang nervøst et Par Skridt. «Naa kryper'a strast nerme Nakken,» profeterte Gammeln andpusten. Hun stanset, og det løp hende i snorlange Frysninger nedover Ryggen.

«Men faar du ikke fat i 'a da?» spurte hun rystende, idet de knoklete Hænder famlet hende over Skuldrene. Tøger svarte ikke. Hun kom til at se paa ham – det hvite Skjegget lyste i Mørket, og Øinene glinste – Nøkken – Nøkken! Jentungen skrek et hæst Skrik og satte i Sprang ind mellem Buskene. Der faldt hun og blev liggende som livløs av Rædsel. – –

Hanna Valmoen

Hanna Valmoen laa med Hodet under Dynen og graat. Det var uvant for Hanna Valmoen at graate, hun havde altid vært ved saa godt et Mod. Og ingen maatte høre det – ikke Ottilli, som altid havde sagt, at *han* nok holdt sig for fin for hende – ikke Isak, som støtt trodde, at hun var saa stolt og kry – ikke Moren, som var gammel og havde nikket og nikket over Kardingen eller Bundingen: – «Det kan hænde saa mye i Væra, Jenta mi!» – Moren som havde havt saa god en Tro til, at saant noget særegent og merkværdig noget skulde hænde Hanna ogsaa. Tydelig husket Hanna især engang, hvordan Moren havde regnet op, altimens hun tallet Maskerne til Oplægning av en Hose, regnet op baade den ene og den anden av slike heldige, som hun selv i sit Liv havde iagttat eller ogsaa hørt fortælle om – som nu Hansine Bækstua, som bodde i en Hytte saa grisete og fæl, at Graalus krøp paa Væggen, og selv var hun ikke stort bedre; men Doktorsønnen fik hun og som Prestefrue endte hun. Og Johanna Haartop, som de kaldte hende for den lange, bustete Toppen, hun havde paa Bakhodet – hun, som ikke kunde være Jente hos Bakeren, fordi Folk klaget over, at de uavladelig fandt Haar i Brødet – hun fik da ingen ringere end en Skolelærer. Ikke at snakke om Mallenna, Datter av Enarmings-Else, som gik gaardimellem og baade tagg og stjal, fik hun kanskje ikke Eieren av Ulvengaarden – og *ham* havde hun til og med Raad til at bli lei av; for en vakker Dag strøk hun avsted med en Kaptein eller slikt no brede, røde Rænder havde han ialfald havt i Bukserne og lang Sabel ved Siden – og var det sandt, hvad blev sagt, da havde hun staat Brud i snehvit Silkekjole med mange Alen langt Slæp. – Og naar nu disse havde havt Lykken slik med sig, Hansine, Johanna, Mallenna, som for den Saks Skyld hverken var no braavakre eller – saavidt den Gamle kunde tænke sig lækre paa non Slags Gjærd, men tvertimot saa fulde av Lyter som en Hustomt av Sop hvorfor skulde da ikke Hanna, som var slik en Jente, staus, renslig, ordentlig i Klærne, slik en Jente, som Folk snudde sig efter paa Kirkebakken, – hvorfor skulde ikke *hun* faa, hvem det saa var. – Ja, Hanna, Maken til Jente bare slik hun kom dragende med Kvist ifra Skauen – Isak tok ikke Børa større – rød i Kinderne og litt forpustet var hun kanskje, idet hun kastet Kvistebundten ifra sig; men det var ogsaa det hele – som en Dans gik det. Slik en Jente, hvorfor skulde ikke *hun* ha Lykken med sig? Og naar nu *han* – ja, hvorfor skulde det ikke bli til no, naar han var glad i Jenten – ja, for det var han jo nok. Av skikkelig Folk, som altid havde holdt sig

oppe, var hun ogsaa – Faren, Husmand, som i sit Ansigts Sved havde stelt med Sittgaardens Jord og bakset mangan Tylvt grovt Tømmer nedgjennem ulændte Aasene, indtil Kulden engang tok ham og la ham paa Kjerregaarden. Saa havde Moren sittet igjen i trange Kaar med seks Unger fra fjorten Aar og til tre. Til Fattighjælp havde hun aldrig tydd allikevel – bakset sig frem hadde hun med Spinding, Bærplukking og anden Smaafortjeneste, likesaa ufortrøten som Lars med Tømmerstokkene. Og saa kom jo Bruket! – – Nu laa Mor Valmoen i Sengen og kunde hvile sig godt, alt Strævet hadde nok gjort hende gammel og litt barnslig før Tiden; men frem hadde hun da faat Ungerne, de tre ældste hadde sat Fot under eget Bord, og de tre yngste, som var hjemme i Valmoen, var alle flinke – Isak og Ottilli hadde god Fortjeneste paa Bruket, og Hanna var hjemme og hjalp til i Hytten; for Mor Valmoen hadde nu saa vondt for at slippe fra sig den Jenten, Hanna hadde altid været Kjæledægget, og snil og rar var hun – den ene Væggen var nu likesom ute, naar ikke Hanna var i Hytten, – mente Mor Valmoen. –

Hanna Valmoen stak Hodet op av Dynen undertiden og skottet bort mot Morens Seng hun var nu ogsaa saa inderlig glad i dette glatte, hvite Hode, som laa der – saa inderlig glad i denne Moren – de hadde havt det saa godt og saa koselig, slik de gik og stullet og stelte Dagen igjennem og snakket om saa mangt og meget. – Og hun var ganske anderledes at snakke med, hun, end Jenterne eller Ottilli, som mest bare blaaste av alt, hvad Hanna sa. Det forstaa sig, de pratet iflæng om Kjærester, Jenterne og Ottilli; men det var likesom ikke non Ting ved den Maaten, de hadde det paa – næsten syntes det ofte, som drev de paa med Kjæresterier, fordi de fandt, at det burde saa være – det var ikke spræk Jente, som ingen Gut hadde, og den ene vilde ikke være daarligere end den anden. Slik fløi nok mange i Aasen, fordi det var Moro; men mange fløi ogsaa, fordi andre fløi. Og saa det med Ringene, som de alle hadde saa trabelt med! Noen hadde Venskapsringer, slike med to Hænder i Sølv, – noen hadde Ringer av fransk Guld, som gjorde Fingeren svart, – noen hadde brede, glatte Ringer av ekte Guld, og de Jenterne, som eide saanne, de stod alltid og viste dem frem ved fortvæk at klø sig oppi Ansigtet. Hanna Valmoen hadde ogsaa en Ring; men *den* var av Straa –*han* hadde sittet og virret et Straa om Fingeren engang, og da han slængte den Straaringen fra sig, faldt den ned i hendes Fang, og hun hadde tat den – og det var sikkert nok, hun hadde længe været likesaa glad i Straaringen, hun, som en anden Jente i Guldringen sin, og den Dag idag hadde hun den i Kommodeskuffen. Og aldrig i Livet kom hun til at forstaa Nødvendigheten av at gaa og klø sig paa Næsen med en Guldring paa Fingeren. Det som det kom an paa, var vel Glæden En hadde indi sig – var *den* stor, da maatte vel gjerne Ringen være av Straa – og var *den* liten, da hjalp det vel ikke, at Ringen var av Guld. Men hun var nu heller ikke som de andre – ikke det, som de sa, at hun

holdt sig for stor til at være ilag med dem; men hun kjendte, at hun passet ikke sammen med dem. Og saa havde de visst av Ottilli faat fat i dette om *ham*; for slik de møtte hende, naar hun gik for at kjøpe Varer hos Høkeren, da skubbet de til hinanden, og ofte hørte hun, de gliste, naar de var kommet forbi. Det kunde nu forresten altsammen godt gaa an, Hanna hadde havt saa meget andet i Tankerne, og det var likesom ingenting, der bet paa hende, saalænge han – – men nu var det jo anderledes, nu kom alt ondt ihaug, – og graate maatte hun, graate – hvad enten hun tænkte paa Moren, som var saa snil, eller Jenterne, som var saa slemme, eller Straaringen; men mest, naar hun tænkte paa *ham*, som var saa vakker, og som hun – rimelig nok holdt mere av, end alle de andre Jenterne tilsammen holdt av Gutterne sine, han, som hun hadde gaat og tænkt paa hvert et Minut paa Dagen, men som var kommet kjørende op Sittgaardsbakken denne Eftermiddagen sammen med en fin Dame med langt lyseblaat Slør Herregud – naa hadde han nok glemt Hanna Valmoen! – – Havde hun endda ikke tænkt saa meget paa, at han skulde komme, og hadde hun endda ikke slængt til at staa nede ved Leddet med Kua, netop som de kom, de to. Hun kunde jo ha vendt om, stukket sig bort i Buskene, da hun hørte Stemmen hans nedi Bakken, men hun sanset det ikke. Side om Side sat de i Enspændervognen, en fin en med høie, gule Hjul og en blank, langbenet Hest foran, hun lo netop av no, han sa, og hun var lys og hadde røde Roser i Kinderne han sat som han pleide, ret og sterk som et Furutræ, og han holdt Tommerne i den ene Haanden og en lang Svepe i den anden – saa sa han no paany og lo av det selv – og saa fik han Øie paa *hende* ved Leddet. Da smeldte han med den lange Svepen, saa Hesten satte i Galop, og slik blev de borte mellem Trærne. – Og *hun*, slik hun hadde glædet sig, og slik hun hadde sat Sindet til ham, ja, slik han hadde staaet for hende som det gjæveste i Verden, helt fra længe før han hadde lagt Merke til hende, naar han var i Besøk paa Sittgaarden. Han hadde nok altid likesom havt et Surr i Blodet – han hadde alltid været uvorren og fæl, sa de, og han blev ikke likere av at være dernede i Frankrige Aar ut og Aar ind; men av den Slags var han, – som ingen for Alvor kunde bli sint paa – det forstod nok Hanna Valmoen – og saa staut, og saa sterk! Hun husket nok Historien om, hvordan der engang nede paa Nettet stod to Mand med Baatshaker og pælet og drog alt det de orket for at faa no Tømmer op paa en Slæde. Saa kom *han* gaaende, han skjøv Mændene bort, og saa drog han den svære, vastrængte Tømmerstokken op alene, ja, det gjorde han som ingenting. – Tænke paa ham maatte Hanna Valmoen, tænke og graate, om hun saa skulde graate sig ihjel! – Men det var nu forresten det rare, at slik hun gik det gjennom i Tanken altsammen, som hun hadde gjort saa ofte før, regnet det paa Fingrene baade i Dage og Timer, naar han hadde set paa hende, naar han hadde snakket til hende, naar han hadde truffet hende, og hvad hændte Dagen

før, og hvad hændte Dagen efter, – saa blev hun saa ivrig, at hun næsten glemte Sorgen bort for en liten Stund. – Aaja, første Gang han saa paa hende, var det saan en fin Solskinsdag – hun var fremme paa Gaarden og hjalp til i Fjøset, fordi Budeien var syk. Han stod midt ute paa Gaardspladsen, akkurat som hun kom dragende med Armene fulde av Grønfor, – han stod med den ene Haanden i Siden og røkte paa no, – han var i helt hvite Klær, og hun blev skamfull, fordi hun tænkte, at det kanskje var no snodig ved hende, og hun trodde, at hun aldrig skulde komme hort ifra Gaardspladsen og ned til Fjøset, slik hun kjendte, hvordan han hele Tiden fulgte hende med Øinene. Kommen ned i Fjøskaalen hadde hun faat det slik, at hun skalv i hvert et Led, saa hun maatte gaa ind i Laua og sette sig. Øieblikket efter kom noen, og da hun saa op, saa hun ham staa i de hvite Klærne sine midt i Fjøsgangen; men *han* saa ikke hende, for hun sat jo i Mørket. – Der gik slik en vakker Jente her, – sa han. – Hvor er du henne du har du gjemt dig? – Han stod og ventet litt paa Svar. Men hun orket ikke svare for bare Hjertebanks Skyld. Saa svinget han op i de lyse, smaa Barterne sine, og saa gik han. – Siden hadde hun angret saa fælt dette, at hun ikke hadde svaret tiltrods for baade Skjælvingen og Hjertebanken – det skulde været saa Moro at ha hørt, hvad han hadde sagt for no; men hun hadde gjort rigtig, hadde Moren sagt, da Hanna kom hjem og fortalte hende det. Og det prøvde hun da at slaa sig tiltaals med, skjønt *det* gik daarlig nok. – Men saa kom den store Festen. Holm hadde sat op en lang, aapen Dansesal midt oppaa Aasen, og Salen var pyntet med Grønt og med Flag. Til Dans blaaste selve Skytterforeningens Musikanter, de sat paa en Forhøining i den ene Ende av Salen, og det skinnet i de nypudsede Horn som av Guld, og i alle de røde Flag lyste det ogsaa og av de farvede Lygter, som hang i Rad og Række opi Taket og imellem Røslyngkransningen. Ja, det var Stas. Ute paa Gulvet svinget de sig i Dansen, saa det hadde god Skik, Hopsa og Rheinlænder om hverandre, og de som ikke kunde Trinene, de trampet med paa sin egen Gjærd. Langs Væggestolperne var spikret Bænker for Jenterne, naar de ikke var oppe i Dansen; men det var nok forresten mest Kjærringer, de som sat der; for Jenterne vilde likesaa gjerne som Gutterne staa utenfor og lufte sig mellem Dansene – og saa var de naa ogsaa likesom godt kjendt i Aasen fra før da. Hanna hadde sittet paa Bænkene iblandt Kjærringerne, hun, for hun syntes, at hun ikke kunde vige fra Moren den Kvelden mer end ellers. Riktig rart var det at sitte og se paa ogsaa. Og bedst som det var, kom Holm og et helt Følge Storfolk med ham, baade Grossereren fra Byen, han med det hvite, store Haaret og de lyse Øinene, og tjukke Fruer i brone Silkekjoler og tynde Frøkner med Band om Livet, og svære over Bakenden var baade Fruerne og Frøknerne. – Og sidst i Følget kom han. De lo og de var farlig blide allesammen. Om ham stod Frøknerne støtt i Ring, og naar han vilde, kunde han faa dem til at le, saa de baade

vred sig og viftet med Lommetørklærne sine. Men saa var det, at han blev stille og stod og saa sig omkring til alle Kanter, og med ett drev han kav ifra Frøknerne, tvers over Gulvet, bort til hende og bød Haanden frem: – Vil du danse med mig? sa han. Og saa danset de. Ja, det var En, som kunde danse, det! Han holdt ikke slarket, han – nei, fast som et Fjeld – og slik som han styrte. Han dultet neimen ikke indpaa de andre. – Han svinget Jenta si i Dansen bedre end Doktoren svinget Spidsslæden. *Han* stumpet neimen ikke Knær, og han tallet ikke Føtterne av en. Og slik En til at danse avent. Men hun kjendte nok om en Stund, hvor hun blev hugalen og tung. – Er du træt? sa han, og han lo og danset endda en Stund henimot der, hun havde sittet. – Hei, Jente! – og saa løftet han hende op, idet han satte hende bort. – Holm havde braasnudd sig mot ham og rynket Panden – sa de, – Holm var nok ikke den, som likte, at noen – og allermindst en Slegtning av ham – holdt Ap med Folkene hans. Ap! Hanna hadde aldrig kunnet skjønne, at han hadde gjort no Ap dengang – han hadde jo ikke gjort andet, end hvad enhver spræk Gut kunde fundet paa at gjøre. Men straks, fordi han var fin, og hun var simpel, saa skulde de si, at han gjorde Nar – det var Moren enig med hende i ogsaa, og de andre Jenterne var bare misundelige, – sa hun. Jaja, slik var det den Tid! Og Hanna beholdt nok Hugalenheten sin hele Kvelden og Natten med efter den Dansen. Gutterne fik det trabelt en Stund med at by hende op; men hun sa *nei*; for hun orket ikke. Og saa lo de, fordi de blev sinte: – Nei, du er nok blit for stor paa det, – sa de. Har'n dansa dig vimrete naa alt, saa pas dig, du, – sa En, som var styg i Øinene. Men sandt var det jo, at hun ikke hadde taalt den Dansen: Som hun sat der ved Siden av Moren sin, blev med engang alting saa ørsmaat, hun saa Salen og alle Menneskene langt, langt borte, og hun syntes, hun paa en Vis ikke selv var der længer, og Hornmusikken hørte hun snart like ind i Ørene, snart langt borte i Fosseduren. Og hun blev forundret, da det blev rent stille. Men saa saa hun borti Taaken, at no blev budt om paa store Bretter – hun saa Holm staa oppe paa Forhøiningen med et Glas i Haanden og si no – liten blev han, han ogsaa! – hun saa, han tørket Øinene engang, og da han var færdig og gik ned av Forhøiningen, begyndte allesammen at skrike Hurra – og saa saa hun, at de bar Holm paa Guldstol. Men under alt dette var ikke *han* og Frøknerne der. De var nok omtrent straks gaat for at ture videre hjemme, de. Og saan henimot Midnatstid ruslet Hanna og Moren avsted ogsaa – Ottilli saa de ikke Dusta til, hjem kom hun først langt utpaa næste Dag – det var blit slik Kommers og Leven utover Natten, hørte Hanna siden, at aldrig Maken skulde være spurt, – og allikevel var der en snil, troværdig Gut, som sa til hende, engang hun traf ham: – Du skulde heller vøri med vors, du Hanna, end aa holde dek unna. – Dengang hadde hun studert saa fælt paa, hvad Gutten vel igrund kunde mene med det, og først langt om længe hadde hun

skjønt det. Han mente, hun skulde heller være ilag med og ture i Galenskapen med sine egne end gaa og fæste Sindet ved En, som hun bare kunde komme i Ulykke for. Aa, enhver havde det naa paa sin Gjærd i Verden! – Men kan hænde allikevel, at Gutten havde Ret. – – Da hun non Dage senere stod utenfor Hytten og vasket, da kjendte hun igjen, at non saa paa hende – det var *han* med Bøsse paa Ryggen. – Blev du ræd igjen naa? sa han. – Men vil du allikevel si mig Snarveien til Kroktjernet, er du snil. Jeg har en Lom aa ta deroppe! – Hun gav sig til at peke og forklare, og Moren kom ogsaa ut og hjalp til. – Nei, sa han tilslut og lo, – jeg blir nok ikke klokere av dette, jeg. Jeg maa nok be dig følge mig et Stykke paa Veien, du! – Han sa det saa pent. – Ja! svarte Hanna og tørket Hænderne og Armene sine. – Ta Tørklæ paa dig, Baane met, – sa Moren, – du fryser, søns je. – Og saa gav de sig ivei opgjennem Lien, han og hun. – Havde du Moro paa Festen da? – spurte han. – Ja, det var au rart der, – svarte hun. – Jeg hørte, du var jo en av de fæleste til at drive Natten utover, du, – sa han. Hun slog Hænderne sammen: – Men i Jøssunam da, aassen dom kan finde paa – je gik jo himat med hu Mor, je! – Hun hørte, han lo der bakenfor. Og kort efter maatte de ta av op i Ulændet. – Det er no kronglet her, – sa hun. – Men vi gaar da regti! – Saa var det, som hun havde kløvet foran op paa en stor, grøn Sten, og han kom litt nedenfor, at han med engang slog begge Armene om hende, og de Armene kjendte hun igjen ifra Dansen, de Armene, som holdt saa fast. Og hun kjendte ogsaa igjen den fine Lugten av ham.

– Naa tok jeg dig, Rædharen! – sa han. –

Siden den Gang havde de ofte møtts indi Skauen, mest Kveldene, men ogsaa midt paa solblanke Dagen – og nu havde hun litt vanskelig for at skille den ene Gang ut fra den anden – det kom jo for hende netop det samme som ved Festen med Fossedur og Taake, og Hornblæsere langt borte i Fosseduren. Og han, han havde været god og snil – aanei, han hadde likesaa ofte været slem og lei! Saan som dengang oppe ved Kroktjern: Han hadde spurt hende, om hun kunde svømme. Da maatte hun vel le; for hvor skulde hun lært det ifra! Er du gal, Jente, – sa han, – du kan jo komme til at drukne engang paa den Maaten! Uti med dig og lær det! – Hun strittet imot rimelig nok. Hun bad for sig, og da *det* ikke hjalp, blev hun sint ogsaa og rystet ham i Trøiekraven – kunde han ikke la bli hende da, Styggen! Det syntes han nok var rigtig Moro. Men var han sterk, saa var hun det ogsaa, og saa endte det med, at de plumpet uti beggeto. Da var hun nok paa Nippet til at drukne Herregud, om saa hadde skedd! Hun syntes alt, at de gled ned gjennem no godt, mykt. Men saa fik han trukket hende op, og etterpaa gik de op i en Li og tørket Klærne i Solen. Je trudde næsten, du hadde Moro ta aa drukne mig, je, – hadde hun sagt. Da saa han paa hende, saa god i Øinene. – *Jeg* drukne *dig*, Hanna? svarte han bare. Og

hun kjendte, hvordan hun holdt av ham, saa det sved i hele Brystet. – Gid du vilde gjøre det, – sa hun, – gid du vilde! – Jeg skal drukne dig og trække dig op igjen hver Dag, – lo han. Nei, ette trække mig opat, du! – Slik ei Jaale du er, – sa han. Liker du ikke at leve kanskje? Og saa rev han hende indtil sig og kysset hende. Jo, hun likte at leve. – Men Herregud, Herregud, det var dengang! Naa kom han med en Frøken med lyseblaat Slør – og han knapt saa paa Hanna Valmoen, bare smeldte i Svepen. Hvorfor havde han brydd sig med hende da, naar det bare var for at gaa ifra hende igjen – og hvad havde hun gjort ham, at han skulde smelde i Svepen, fordi om han fik se hende? Hun gik da i lovlig Erende og skulde visst, saasandt hjelpe hende Gud, aldrig med *sin* Vilje komme i hans Vei. – Men han skulde ikke fra først av være kommet i hendes heller! Og snil skulde han aldrig vært; for snil, ja, ja – et stort, rødt Silketørklæ havde han engang knyttet om Halsen hendes, og Sukkertøi i staselige Æsker havde han mange Ganger havt i Lommen til hende – det var vel slikt Frøknerne likte at faa, det! Hanna havde syntes, det var for galt at spise op, hun, og hun havde aldrig rørt den ene Æske, før hun ved Leilighet fik endda en. – Men om han hadde vært snil, saa behøvde *hun* vel ikke at være taknemlig for det – hun hadde vel alltid git ham no hun ogsaa, hele Hugen og saa meget, at hun kunde ikke mer faa git. – Gudhjælpe den, som er fattig! Og saa hadde han smeldt i Svepen han, Styggen! Den fine Damen skulde bare vite, hvordan han var! Men han var vel ikke slik mot hende, som mot Hanna, han var vel aldrig andet end lækker da. Gjorde hun forresten ret, tok hun Kniven i Haanden og gik like op paa Gaarden til ham, stygge, fæle Menneske, at være slik.

Men som Hanna Valmoen saaledes laa og tænkte og graat – og det var ledet til langt paa Nat, løftet hun Hodet op av Dynen og lyttet med tilbakeholdt Aandedræt, hun syntes at ha hørt en langtrukken Fløiting uti Mørket. Og saa lød den paany. – Da stod Hanna Valmoen op, kastet Klærne paa sig og famlet mot Døren. Moren vaaknet og satte sig op i Sengen:

«Gaar du, Hanna?»

«Du faar ette væra sinna, det hjælper ette – je maa gaa je, Mor.» – –

Bare en liten Stein

Søndagseftermiddagene var de ofte at se spaserende utover Landeveien, hun liten og kulten med tykke Kinder og Stumpnæse, han mager og arbeidsslitt, begge stille og troværdige, – og der de gikk, der gikk de. Haand i Haand. En og anden Gang kunde det ogsaa hænde, de sat paa Tømmerlunnerne nede ved Elven, men altid kun de to alene – ingen tredje eller fjerde. Der de sat de to, hun med det rynkede Helgedagsskjørt kiltret op for ikke at faa Kvae paa, han med sort, stiv Søndagshat paa Hodet, dannet de likesom et litet Hus for sig. Og likesaalitt som de havde nogen Trang til at blande sig med Ungdommen, som lo og skraalte, likesaalitt faldt det dem ind at snike sig op i Aasen. Hvis saaledes nogen for at erte dem sa:

«Aa, Dere gaar nok i Aasen, Dere ogsaa men Dere rusler bare saa støtt og stilt, saa ingen ænsar Dere» – da svarte de to:

«Nei, aa flyge i Aasen det høller vi os for goe tel, lell.»

«Ungdommen har naa slikt for Skik,» kunde saa sies. «Men Dere er vel gamle, Dere – halvfjersinstyve Aar – eller haass?»

«Nei, vi blir fire og tjue Aar tel Jul begge to,» lød Svaret ordentlig. «Men det er Forskjel paa Ungdom au – i Aasen gaar vi aldrin, det kan I forlatte Jer paa.»

«Det er bare Gælninga, som flyger i Aasen,» lød saa Ræsonnementet videre. «Snart flyger Jenta med én Gut og saa med en anden – og slik er det med Gutta au, dom byttes paa. Vi er ette Taterer, vi, og enhver kan ha det paa si Gjærd – vi ska nok hølle det ut med hinanden – ette sandt, Marja?»

«Jo,» svarte Marja og lo trygt.

Og naar de atter gikk Haand i Haand nedover Veien, kunde det hænde, at de snakket litt:

«Naa har je fem og fjers Kroner paa Boka, Marja.»

«Nei lell?»

«Ja, det kreker framover. Du veit, det kunde nok vøri anslessen mye mer, var je ette blit joksa paa Gampen. Men det var vel Guds Vilje – og *det* gaar nok.»

«*Det* gaar nok. Og veit du – je har pakka fem Gross over det je behøvde i denna Uka je, Jørgen.»

«Jagu er du drivanes, Marja. Det er bare én Tingen om aa gjøra: Je er ræd, atte du blir bleik og ussel. – Je greier det da aleine, ser du.»

«Je trur nok, du greier det, Jørgen. Men je har naa Moro ta aa hjelpe littegran tel, je au den Moroa maa du la mig ha. Je vil ette komma tomhændt, ser du.»

«Du er like go, om du kommer aldrin saa tomhændt du, Marja mi – det er bare de store og fine det, ska je si dig, som endelig søns, sliktno maa tel, men det er vel for det, at dom er opfostra slik – det er da ette du og je. Og pent og bra ska vi nok faa det etter vor Stand, Marja – utenom at du lægger dig i Tungslitet naa førut.»

«Men du da, Jørgen?»

«Pøh, *je* da – je veit, aa je tøler je, ser du, saa det behøver du neimen ette aa bekymre dig for.»

«Je faar nok bekymre mig for dig, Jørgen.»

«Jaja, Marja mi, je trur nok det, at du er lissaa gla i mig som je i dig – og bra ska det bli, naar du fløtter him tel mig. Aa sier du om Sommerdaen, Marja? Tel den Tia kan det la sig greie, tænker je – baade aa faa sat istand Koven innafør Kammerset og faa det nye Bohavet ind der. – Ja, det ska bli rart aa se dig gaaendes og stelle mellem Forældra mine, Marja – og glædelig blir det au for dom to Gamlingæne aa ha et ungt Menneske om sig.»

«Og je ska nok stella godt, Jørgen, baade for dom og for dig, det kan du lite paa.»

*

Naar Jørgen og Maria kom til Broen, hvor de skulde skilles, blev de i det uendelige staaende og hænge utover Rækverket.

«Je søns støtt og stadig, det er svaart aa gaa ifraa dig, Marja – du veit, vi staaar jussom saa for os sjøl begge vi to – og naa je for min Del: Førutas at je aldrin før

har set paa den Kanten, Jentæne gik, saa er *du* den første Kameraten min au, du Marja.»

«Akkurat saa er det med mig au, Jørgen.»

Og de kunde med lange Mellemrum si et eller andet, likesom for Formalitetens Skyld:

«Har du set'n Ola Dammen paa det sidste?»

«Nei. Hoffer spør du om det?»

«Aa, ette for nonting heller.» –

Og de saa op mot Skyerne.

«Imorra blir det Regn – Sola trækker.»

«Ja, men vi har længe hat Goveir naa.»

«Ja, det har vart akkurat to Vekur paa Tisdan.» –

«Hossen staar det tel med Far din og Mor di, Jørgen – je spørte kanskje ista au, men –»

«Jo, de staar ved Helsa beggeto, Gudskelov. – Og du, hossen har du – og Søskena dine – og Forældre dine det – trives dom godt oppi Brakka?»

«Aajo. Men det er kommi non nye, som er fælandes lusete – og saa slaas og tumler Petter og Kjærringa has saa mye – og saa skriker Unga saa fælt uti Gangen.»

«Det maa væra fælt aa bu hoppes med saa mange, Marja. Nei, det Brakkestellet skal vi da sleppe, lell.»

«Vi faar det nok anslessen fint vi, Jørgen.»

Og saa pludselig tilslut efter en lang Stilhet:

«Ja, Færvel da, Marja.»

«Færvel da, Jørgen – du faar leva.»

«Jo.»

Men en Søndag, de saaledes spaserte sin vanlige Tur, var Jørgen saa underlig til at snakke:

«Du Marja,» sa han sørgmodig, bedst som de gik, og sig uavvidende klemte han fastere om Marjas Haand, «det blir nok ette ta saa lang Varighet endda med os to, Marja.»

Marja saa stort paa Jørgen uten at skjønne, hvad han mente.

«Je har faat føre mig, at je ska dø snart je, Marja.»

«Er du sjuk da, Jørgen?»

«Nei, je er ette sjuk. Og heller ette kan je si, hossen eller haa det kan komma sig ifraa; men de sidste Morningerne, je har gaat himatifraa, har det støtt sli ner i mig: Mons tru, om du naa faar se han Far og hu Mor og Hytta mer. Og hver Kveld, je er kommi telbars, har je forundra mig. Det er i Nærheta mi, ser du?»

«Men i Jøssunavn da, Jørgen.»

«Du ske ette sørje, naar den Tia kommer, Marja. Je har da den Trua, at je faar det godt ser du; for je har aldrin, det je veit, hverken støli eller bedri non – og det faar du tænke paa og vente taalmodig, vi sees nok att. Imens vil je, at du ske ha non ta Tinga mine tel Amindelse om mig. Kommoden min ske du naa ha – je kjøpte'n paa Aksjon etter Presten, saa *den* er fin, Marja, – i øvste Skuffen er det Smaarum med Skyvelok, *der* kan du ha Smaatinga dine, Brøstnaala, Hutørklæ og slikt no – den andre Skuffen er fælendes brei og rummelig, og den trea Skuffen er au bra, den er bara røki littegran sund, men det ske je rette paa i denna Kveld je, Marja. Og saa har je tænkt, du ske ha Klokka mi. Og Oleandern, som je fek ta ho Faster, den vil blomme pent for dig i Vønøiet, den. – Spareboka faar bli hos de gamle Forældre mine, du er ung og du greier dig nok, har du Helsa; men dom gamle to er det alleværst for.» – –

De gik stille en Stund. Saa sa Jørgen:

«Je har støtt hørt, det ske væra godt aa ha noen aa graate ihoppes med. Vil du lova mig, Marja, at du gaar tel de gamle Forældre mine, den Dagen *det* hænder.»

«Ja,» svarte Marja. Hun vilde saa inderlig gjerne ha sagt noget mer til dette, men var ikke istand til at finde paa nogenting. Men Haanden hans vilde hun ikke

slippe.

Den Dag blev de staaende paa Broen, til Mørket faldt paa. Og ingen av dem husket at spørre om noget eller gjøre Forsøk paa Smaasnak. –

«Nei, je faar gaa je, Marja – Forældra mine venter vel paa mig. Du faar ha det saa godt da, Marja, og mangfoldig Tak for den Stønna, vi har gaat ihoppes.»

«Færvel, Jørgen.» Jørgen strøk Marja én Gang klodset over Kindet og gik. Opi Bakken stanset han og saa sig tilbake. Da saa han, at Marja gik med Forklædet for Ansigtet og graat – og han skyndte sig ned fra Bakken:

«Marja!» sa Jørgen, «du ske ette sørje, Marja mi! Du ske se, det var bare no, je hadde faat for mig slik – je kjender mig jussom lettere naa. Færvel Marja, vær ved trøstig Mod du.»

«Færvel, Jørgen.»

Og saa skiltes Jørgen og Marja.

*

Det er paa Fordugurn næste Dag, kort efter at Fabrikklokken ringte Arbeiderne ind. Røken fra Hyttepiperne stiger ret tilveirs efter Ilden under Kaffekjedlerne. Mellem Brukets Huse og nedi Lierne ligger endnu en Rest av Morgentaake fra Elv og Fos. Indi Bruket er allerede alt i Virksomhet, Vandet sluppet paa, og Maskinerne hviner og piper, og indiblandt Hvinet og Pipen er hørt første Gangs *Varsko* fra Minererne i Fjeldet, hvor Sten til en Nybygning blir sprængt ut – foregaaende Lørdag var de gaat fra færdigboret Mineleie, og saaledes har de nu kun havt at lægge Dynamitten nedi, dække til med Kvist og Kvas og tænde Luntten.

Skrikende sit andet Varsko springer de just hen og gjemmer sig – da en Mand kommer gaaende. Han er litt forsent ute og har sovet tungt – Varselsskriket har han ikke Tid til at bekymre sig om, det er jo desuten kun anden Gang – og han stiler ret frem. Saa skriker Minererne for tredje Gang. Manden ser op og snur om. Idetsamme gaar Skuddet, og han ligger der med Bakhodet knust av en eneste Sten saa stor som en Knytnæve. – –

*

Indi en Skoghytte sitter de to gamle Husmandsfolk, Jens og Kari Braaten og limer Spaanæsker for Bruket. Svært optat er de med Arbeidet de to skikkelige

Gamle. Hver har de i venstre Haand en Træklods, som de former Spaanen over, hver har de ved sin ene Side en Spaanhaug og en Klisterpotte med Kost, og midt imellem sig har de en Kurv, hvori de færdige Æsker kastes. Det gaar ikke raskt fra Haanden med dem. Især paa Kallen er Hænderne krøkket av Gigt og Svakhet, og hvert Øieblik maa han desuten ta Snadden av Munden og klø sig i Gommerne, ved hvilken Leilighet han har saare let for at faa Klister i Skjegget. Arbeidet er i det hele ugreit for ham. For Kjærringen gaar det litt bedre, efterdi hun er vant med at bruke Fingrene til Hosebinding og Bøting, og forresten ingen Snadde og Skjeg er brydd med, men saa har hun til Gjengjæld saa travlt med at titte ind gjennem Stuedøren bort paa Languret, som staar i Kroken.

«Naa har je akkurat limt hundre Æsker paa en Time,» fortæller hun noksaa fornøiet.

«Og je?» spør Kallen.

«Aa – du har vel altids limt en fem og tjue Støkker, tænker je – saa du kan næsten lissaagodt la det bli, du Jens. Du bare sitter og faar vondt i Ryggen din tel inga Nøtte, ser du.»

«Jagunok,» sier Kallen, «saa faar je røike litt i Fred og Mak au.»

Kallen lægger Limegreierne bort og er netop paa Vei for at sætte sig i Dørtærskelen med Snadden, da en liten, kulten Jente kommer ind til dem. Øinene er vidtaapne, og runde, og hun er graa i Kinderne.

«Er det dig da, Marja?» sier Kari først, «du faar sitta.» Men saa slaar Kari Hænderne ihop, og begge de to gamle spør samtidig:

«I Jøssunamm – er det no gæli me'n Jørgen?»

«Det er nok det,» sier Marja og vender Ansigtet bort, «je kommer førut for aa si det og saa for aa væra Jer til Trøst, saan som han bad mig. Og saa vil je væra her og arbe for Jer, saalænge I lever.»

Der er et Øieblik stille i Stuen. Kari sitter med Træklodsen krampagtig klemt i Haanden. Kallen staar paa Gulvet med Armene ret ned og aapen Mund. Bare Languret tikker og tikker. Saa snakker Marja:

«Det var ette non Masjin, som gjorde det» sier hun trøstende. Saa blir Stemmen tynd av Kampen:

«Det var bara en liten Stein ifraa Fjeldet.»

Den tolvte i Stua

Det var trangt om Plads i Sandhytten: Mand, Kjærring med ni Avlæggere, fra Alderen atten til to, opholdt sig, spiste og sov i et og samme Rum. Og tok det sig ut som Syn for Sak, at allesammen her stod under samme Lov som Trær, der vokser for tæt – den sterkere trækker Kraften fra den svakere, eller Tilvekst i syd bringer Fradrag i nord og omvendt, ogsaa i Sandhytten en viselig og økonomisk Naturens Husholdning, paa det at de ikke alle enten skulde forgaa av Usseldom, eller Pladsen bli dem for knap i deres Frodighet.

Tydelig saa det saaledes ut, som om Manden, Lauritz, grundet sin Længde, til Gjengjæld var paapas mager, at den næstældste kunde faa Plads hos ham ytterst paa Sengestokken; mens Kjærringen, Mattea, der laa inderst og var stutt og bred, fik Rum til den allermindste i en Klæskurv nedved Benene. Saaledes ogsaa med Jens og Jon – uagtet Tvillinger var de saa ujevne, at de makelig laa andføttes uten at sparke hinanden i Næsen. Saaledes ogsaa med Johanne, som trods sine fyldte fem Aar var saa kortvokset, at hun endda kunde ligge i Vuggen. Saaledes ogsaa med Jakob, Nils og Ole, som alle laa i Sofabænken – Jakob og Ole, som laa paa Ytterkanterne var blit lubne og bredskuldrede til Forsprang for Nils, der laa i Midten og likesom ikke havde faat Plads til at utvikle sig i Bredden, men nærmest var tynd og lang som en Hyssing. Saaledes tilslut med Karoline, den ældste, og den eneste, som havde egen Seng – hun var saa kraftig og sund, at det var en Lyst at se, med rød Mund, store Bryster og bredt Liv.

Uvisst forresten, om det udelukkende var Sengen, som var Skyld i det – kanskje var det ogsaa Skogslivet om Kveldene, Granluften, Gud ved hvad – at hun var slik en prægtig Jente ogsaa til at holde Humøret oppe, sang og trallererte, saavel naar hun gik til sit Arbeide Klokken seks om Morgenen, som naar hun kom hjem om Kvelden, lo og skraalte av alt og ingenting. Slikt Liv og Lemark i Jenta, saa Gud bevare en vel.

Forældrene bad aldrig Karoline om at tie stille eller moderere sig litt, vel fordi en Anelse sa dem, at det da blev endda galere – og desuten var de stolte av Jenten og syntes, det var en svare Opkvikkelse at høre hende. Nyttig var hun ogsaa: Undertiden naar hun kom hjem fra Arbeidet, kunde hun saaledes ta sig for at fange

Smaasøskenerne og under stort Hui og Braak trække dem ned til Brønden og skrubbe dem rene. Andre Ganger hev hun Storgryten paa og stampet Graut, saa Moren var usorgendes for Matlagning i Dagevis. Atter andre Ganger skurte hun Stuen og hentet friske Bjerkekvister og pyntet Skorstenen med. Men saa var hun ogsaa noget forfløien av sig og græsselig doven indiblandt: Fjorten samfulde Nætter kunde hun sove i Sengen uten at re den op, Serken, hun gik med, var ofte svart som Pipen, og saa videre i det uendelige. – –

*

Her i Menneskehiet Sandhytten var det, at der en dunkel Vaarnat hændte noget høist besynderlig. Utenfor regnet det, og Fossen suste av meget Vand, da Mattea vaaknet, reiste sig overende i Sengen og forundret spurte:

«Kjære vene, aa kom detta ifraa?» Men da ingen bortover i Stuen svarte, la hun sig, idet hun forsøkte at tro, det havde vært en Ugle eller Kat, og faldt straks igjen i Søvn.

Hun visste ikke, hvor længe hun kunde ha sovet, da hun paany blir vækket av den samme Laaten – en Slags, som hun, der havde opfødd saa mange Unger, var særdeles vr for.

«Men aa *er* detta for no, spør je?» hvisket hun lys vaaken og sat længe og lyttet. Manden snudde sig og havde ingenting hørt:

«Aa er det du sitter slik for da, Kjærring? Læg dek naa,» mumlet han grættent, «hvis du ette har Tønverk.»

Og Mattea la sig.

Men ikke før hadde hun saa gjort, før det sætter i med fuld Klynk og Sutter borti Mørket.

«Neimen, saa si det da vækje – aa *er* det, aa *er* det?» ropte Mor Mattea ende over sig av Forundring og Skræk.

«Tschuda Mor, ette skrik saa fælt da,» sa det pludselig bortifra Karolines Seng.

«Aa er paafærde – aa er det for Spetakel?» spurte nu ogsaa Manden, og de begyndte at røre paa sig allesammen bortover.

«Karoline!» sa Moren, «detta skjønner je ette. Je søns skjellig, det kommer bortanifraa dek, je.»

«Neimen om je skjønner det, je heller, Mor,» svarte Karolines Stemme, «je vaakna – og saa har je jussom med engong faat en Unge oppi Senga tel mek.» – I en Fyk kom saa Kjærringen op, rev en Fyrstikke og lyste bort – der laa Karoline, noget betænkelig og rar at se paa, og hun trak Munden bred. Men saa lo hun sandelig:

«Detta er jagu det snodigste, je har vøri ute for, Mor,» sa hun.

*

Da Morgenen kom, var det stille borte i Bosoen, og Karoline stod op, hurpet Klærne paa sig og gik sin Vei som vanlig.

Da Kvelden kom, sat Lauritz og Mattea paa Dørtrammen og tok imot hende, de saa noget underlige ut, og naar de snakket, snakket de meget langsomt og værdig, men lod ikke sinte.

«Du er no bleik og stille ta dek idag,» sa Lauritz, «du faar sætta dek her utmed vors» de to gjorde Plads mellem sig for Jenten. Hun satte sig ogsaa, tok et Straa op fra Bakken og begyndte at brække paa.

«Hossen var det paa Bruket idag da, Karoline?» spurte Moren og saa visst paa hende.

«Jo, det var bra der, Mor. – Men je var no lite drivanes ta mig, – sa dom. – Ja, søns Di, je drar mig saa fælt, saa faar Di lissaagodt sætta Stol for mig au da, – sa je. *Det* gjorde dom og saa *sat* je og pakka tre Gross.»

«Je søns, du sitter og skøtter ind ta Døra saa ælt i ett,» sa Faren. «Er det nonting, du har før dek derinde?»

«Aa,» svarte Jenten og plukket videre paa Straaet. Men Mor Mattea sa, idet hun med et Hodekast viste indover:

«Det ligger da derinde, det du veit – det som kom oppi Senga di inat. Men det er saa mange før her, veit du – detta er naa lissom den tolvte i Stua! – saa je trur mest, du faar væra den nærmeste tel aa stelle med det *du*, je!»

Jenten saa op – om Munden kom der et stort fornøiet Smil:

«Ja, je faar vel det,» sa hun, hun reiste sig og gik ind.

Gjendøperne

Det var en regnfuld Høstkveld, at mange Mennesker, Mænd og Kvinder, trasket Stien op mot Gunnershytten. Kvinderne havde Hodetørklærne trukket fremfor Ansigtet, Mændene dukket ned i opslaatte Trøiekraver, og saa de ut disse Mennesker, som om de hver for sig smøg sammen og ind i sig selv. De snakket ikke, men naar de møttes, trykket de hinanden høitidelig i Haanden og hvisket:

«Gukveld – i Gjenfødselsens Navn!» – og sjokket tause videre.

Oppe ved Gunnershytten var det meget mørkt; for Skogen stod rundt om. Men utdødd var der ikke; for lignende formummede Skikkelser som de, der kom, stod ogsaa under Lønnetræet ute paa TUNET saavelsom langsmed Hyttvæggen.

«Gukveld – i Gjenfødselsens Navn,» hvisket de – «Gukveld – i Gjenfødselsens Navn!» Og de stod taalmodig og lot Takdryp og strit Silr fra Lønnebladene rende ned paa sig.

«Kommer'n ette?» hvisket En.

«Hysch – hysch – hysch,» lød det bortover fra dem alle. Og Regnet silret og randt, smaldt paa Taksten og Blade. –

En lang lutrygget Mand kom opover Bakken, dukket kroket indunder Træet:

«Gjenfødselsens Fred med Jer,» sa han. «Vandet er Naaden. Men kom naa ind. Kom. Kom.» Og de seg stille efter Manden, En for En, ind i Stuen.

Derinde stod paa Kommoden en Lyspraas i en Flaske, og der var hængt Tepper og Skjørt for Vinduerne. En sort og hvit Kat fór halvsky indunder Ovn. Og borte i Sengen laa gamle Skomaker Gunner og hostet og harket og stirret paa dem med vidtaapne Øine. Han var helt utenfor Begripelsen, saa naar nogen traadte hen til ham og sa «Gukveld", var det ikke mer end saavidt han blunket, eller ogsaa mumlet han:

«Ja, det er Kjærringa og Jentæne, som forestaar detta – *je* er sjuk, saa I faar faa en anden tel aa spella op.»

«Hysch, hysch – det er ette saallessen, Gunner,» forklarte En, «det er Proffeten.»

Imens havde den lutryggede staat paa Tærskelen, strakt Hals og set sig om til høire og venstre:

«Se saa!» hvisket han nu, «naa tænker jeg, vi alle er samlet – ihvertfald tror jeg knapt, at fler faar Plads her» – og han listet behændig og glat hen og satte Slaaen for Ytterdøren. Indi Hyttens Stue, Kjøkken og Bislag var da Mennesker saa tæt pakket sammen, at de ikke alene stod oppi Gruen, men ogsaa oppi Sengen hos Gunner.

«I Gjenfødselsens Navn! Ære være Proffeten!» mumledes der, og de rokket med Hoderne; «Ære være Forfølgelsen, som tjener os tilbedste!»

«Op! Op!» En mager Haand straktes vinkende mot Taket, og næste Øieblik blev den lutryggede hævet op og bragt til Sæte paa to Mandsskuldre.

«Venner, Brødre, i Gjenfødselse og Forfølgelse» – han fremplapret Ordene springende og nervøst, og han havde Trækninger om Næsen «storlig glæder det mig at tale til Jer her i denne stille Vraa fjern fra Verdens Larm og mangehaande Ondskapsgjerninger – og storlig lykkelig er jeg ved at se saa mange samlet om mig her ikveld, det er en velsignet Kveld. Det er og en velsignet Grænd, hvori I bor, og det er et velsignet Hus, hvori vort Møte naa holdes Vandet er Naaden!» han strakte Hænderne med krampagtig sprikende Fingre ut over Forsamlingen.

«Vandet er Naaden – Vandet er Naaden!» faldt Forsamlingen mumlende ind.

«Engang var Vandet Syndfloden, men siden den Tid, da Regnbuen blev sat paa Himlen til Tegn paa, at Vandet ikke oftere skulde ødelægge Jorden, blev Vandet en Velsignelse for os – og tilsidst blev det Naadens og Helligjørelsens Vand. – Venner, Brødre i Gjenfødselse og Forfølgelse – Fred med Eder! Fred med os! Vi som ere forfulgte ligervis de første Kristne i de onde Keiseres Dage. Ti sandelig, Venner, Brødre i Aanden, likesom de første Kristne maatte skjule sig i Gravene, saa maa vi skjule os i dette Hus, hvis Vinduer vi maa dække til, paa det at ingen maa opdage vort Møte, ti da ville de klæde os aandelig nøkne, Venner, tvinge os under aandelige Pinsler og kaste os for glubende Dyr. Glubende Dyr kalder jeg i Sandhet alle Fiender av vor Lære glubende Uhyrer er de, der forbyder os at møtes – og han, Manden, I har over Jer, han sammenligner jeg med den værste av alle de romerske Keisere, med Nero, han som gav første Signal til Kristenforfølgelsen. Men Vandet er Naaden –»

«Vandet er Naaden – Vandet er Naaden,» gjentoges der.

Den lutryggede vedblev, mens hans Ord ofte taptes indi Gunners Hoste:

«Jeg har før fortalt Jer, Venner, hvad hændte mig dengang, da jeg gik i en anden Bygd ikke den, hvori Jesus havde indsat mig som Skolelærer, men den, i hvilken jeg ifølge Jesu Naade i særlig Grad var de Voksnes Lærer og Veileder – skjønt jeg ogsaa der allerede tidlig maatte gaa hemmelige Veie med min rette og sande Lære. Nuvel, Venner, som nævnt, jeg har muligens før fortalt Jer denne Tildragelse; men jeg fortæller det dog paany, da kanske dengang ikke alle her vare tilstede: Som jeg da saaledes gik i den anden Bygd og virket med min ringe Aand og Kundskap, kom en Broder til mig, bedrøveligen at skue, og siger: – Naa kan je ette mere reise til Holms-Bruket, – siger han. – Hvorfor dog? – spørger jeg. – Er det saa, at ogsaa der Herrens Ord skal stænges ute? Ette Ordet, siger han. – Men visselig Ordets Forkyndere. – Hvordan? – siger jeg, – saa er da Dommens Dag forhaanden! – Visselig, siger han – underlige Tegn lever vi under! Vi, Ordets Forkyndere, ere forbudte Adgang til alle Bruksarbeideres Hus og Hjem – vi ere faldne i Unaade, som de der forleder Folket til Ondskaps Gjerninger, og de, der viser sig at være vore Venner, de avskediger Bruksherren ved det av den onde Aand hjemsoekte Bruk! – Men har du da allerede tapt Modet – og har du godvilligen rømmet Slagpladsen? – spørger jeg. – Der er intet mere at gjøre, – siger han modfalden, – vi er blit enige om at lade Arbeidet der hvile. Og jeg, jeg siger som Jesus i Getsemane: Min Sjæl er ganske bedrøvet indtil Døden! – – Saa vet I, Venner, Brødre i Gjenfødselen og Forfølgelsen: Jeg havde ikke været her før, og der jeg kom til Jer, der kom jeg til Jer med Kræmmersæk paa Ryg. Men der jeg forkyndte Jer min Lære, der mottok I den, som de der svarlig har hungret og tørstet efter store aandelige Ting. Og takket være Herren vor Gud, han gav Jer ved mig syvfold igjen, gav Jer Kundskap og Forstand paa Gjenfødselens Naade – Vandet er Naaden.» Den lutryggede strakte atter Hænderne ut.

«Vandet er Naaden – Vandet er Naaden.»

«Gjorde Eder seende, der I før vare blinde. Gav Eder Lys, der I før vandret i Mørke. Rakte Eder Haand til Støtte opad Himmelstigen. Fridde Eder av Satans Garn og av Vankundighets Skygge – Vandet er Naaden.»

«Vandet er Naaden – Vandet er Naaden.»

«Paa det, at I ved Vandet skulde vorde nye Mennesker.» – Den lutryggede gjorde en Stans og tørket herunder med sit venstre Ærme omhyggelig Sveden av

den venstre Mands Pande og med sit høire Ærme Sveden av den høire Mands Pande. Fortsatte saa:

«Saa vil jeg da, Venner, før jeg stiger ned, opfordre Jer til med mig enstemmig at oplæse Jesu Samtale med Nicodemus – jeg tænker, vi alle kan den utenad.» Den lutryggede nikket, bevægende Læberne uten Lyd. Fra de mange Mennesker utgik en Mummel som Surret fra en underjordisk Strøm. Og Lysflammen paa Kommoden svinget trægt i Luftdraget. –

«Men der var et Menneske av Farisæerne, som hette Nicodemus, en Øverste iblandt Jøderne.

Han kom til Jesum om Natten og sagde til ham: Mester! Vi vide, at du er en Lærer, kommen fra Gud; ti ingen kan gjøre de Tegn, som du gjør, uten Gud er med ham.

Jesus svarte og sagde til ham: Sandelig, sandelig siger jeg dig: Uten at nogen bliver født paany, kan han ikke se Guds Rike.

Nicodemus siger til ham: Hvorledes kan et Menneske fødes, som er gammelt? Mon han kan anden Gang komme ind i sin Mors Liv og fødes?

Jesus svarte: Sandelig, sandelig siger jeg dig: Uten at nogen blir født paany av Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rike.

Hvad som er født av Kjødet er Kjød, og hvad som er født av Aanden er Aand.»

Mummelen ophørte, og den lutryggede hvasket, under et nyt Hostetokt fra Gunner:

«Og saa ville vi da kjære Brødre og Søstre i Aanden, nu i denne Nat, ihukomme disse vor Herres og Frelsers Ord og la os døpe paany. Se, se: Ute har Herren i sin Naade allerede længe øst Vand egenhændigen. Kom derfor Venner og nyd Naadens Tid – Vandet er Naaden.»

«Vandet er Naaden – Vandet er Naaden.»

Den lutryggede vrængte Trøien av sig og gled sagtelig ned fra de to svedende Mænds Skuldre:

«Følg mig alle, Kvinder som Mænd, ta Gjenfødselsens underbare Naade.»

Gunner sat opreist i Sengen og stirret tomset omkring sig.

«Vi ska heller ette forsømme dig,» hvisket En beroligende.

«Aa er det? Je er ræd,» han hvisket ogsaa, men pipende av Hæshet.

«Frygt ette, Gunner – hørte du ette da det er Gjenfødselsens Stund for os – og Gud øser egenhændigen Vandet fra Himlen.»

«Kom – kom!» En mager Haand vinket spøkelsesagtig over Hoderne fremved Utdøren. Og tungt, stille som de var kommet, seg Menneskene ut i Regnet og Mørket. Men de sidste, der skulde gaa ut av Gunnerhytten, klædde sig splinternøkne ute i Gangen.

«Verden er vor Døpefont – Daabsvandet fra Himlen, Naadens og Livets Vand, øst av Gud egenhændigen – Vandet er Naaden.»

Inde i Hytten sat Skomaker Gunner opreist og grundet forgjæves, mens Lyset flakkende kjæmpet med Døden. Frem fra Ovnene kom den sortoghvite Kat, hoppet op i Sengen, snurret rundt og laget sig Soveleie.

Ute paa Tuset foran Gunnerhytten kunde skimtes en underlig Skare, som frysende stod og lot Regnet sile ned over sig – de bare Kroppe traadte gustne frem av Mørket, og imellem dem gled den lutryggede, knoklet og tynd som Døden:

«Efter sin Barmhjertighet har han frelst os ved Gjenfødselsens og Fornyelsens Bad, som sker ved den Helligaand, hvilket han har rikelig utøst over os.

Hvo som tror og bliver døpt – –

Det gamle er forbigangent, se, alt er blit nyt» – –

En Don Juan

Hytten var graa som Hytter flest, og der havde nok aldrig grodd Blomster utenfor – andet end Guldblom om Vaaren og Potetesblom utpaa Eftersommeren.

Hytten var liten og lav, med en skjæv Pipe paa den ene Side av Taket, og med Glugger til Vinduer – fire smaa Ruter i hvert og fastspikret som paa et Uthus. Der var i det hele no mer end almindelig uluftet ved Hytten. Og like op til Nordvæggen stod Doen. Det var nu ikke saa bra – især ikke naar Nordenvinden kom feiende ned gjennom Aaskløften. Men Ola Bru, Gammeln, som bodde i Hytten, likte det godt, for saa blæstes det ikke slik paaskakke som et lignende Hus over hos Lars, der det snart var Livsfare at træde indenfor, og saa slap Ola at maake Vei dit om Vinteren. Ola Bru havde altid visst at indrette sig. Saaledes ogsaa med det, at han omsorgsfuld havde lagt tilside noen Skillinger i Ungdommen, saa han nu paa sin gamle Alder kunde ha det usørgende at kalde – det vil da si, naar han stelte net og forsiktig og greidde sig uten Fremmedhjælp. Og det gjorde Ola:

«En faar ette gi op før Tia,» sa han. «En faar hænge i det, saalænge En har Helse.» Og Ola havde god Helse, var rask og rørig for sin Ottiaarsalder. Ruslet ut og ind av Hyttedøren hele Dagen. Hakket Potetranker om Vaaren, naar Tælen var gaat av Jorden, – og godt Øiemaal havde han ogsaa, det kunde sees av Rankerne, saa rette nedover Bakken som streket efter en Linjal. Og Potetkollerne la han ordentlig og jevnt nedi Jorden med skjælvne Fingre – et Røfte for Rosenpoteterne, et for de gule og et for de hvite. Og han gik meget og stelte med dem Sommeren utover, luket Ugræs bort og hyppet dem. Men saa var jo Ola Bru ogsaa den første paa Eftersommeren til at ha nye Poteter, fine, lyserøde som Epler, slike der rent smeltet i Munden – og ikke alene, at han havde nok til sin egen Gryte, men ogsaa til andres. Da la han de omhyggelig skyllede Poteter ind i et stort, rødt Tørklæ, som han pleide at ha Kjøbmandsskapen i, naar han var i Butikken og handlet. Og han kom dragende med Tørklæet i Haanden.

«Her har je nok non Potteter,» sa han, idet han la Tørklæet paa Kjøkkenbænken og plukket Tørklæknuterne op, saa forsiktig og vart som havde han puren Guld derindi.

«Hvad skal du ha for dem da, Ola?» kunde jo hænde, at der spurtes. Da var Gammelen glad, og det lyste stort i Fjæset hos ham ved at kunne svare:

«Nei, kørs da, kørs da – det Granne ska je ette ha no for lell.» Og de Poteterne gjorde bedre end saa mangt og meget av Guld og Sølv, slik som alt der er git av et godt Hjerte. –

«En god Arbeider, en tro Maur var Ola,» sa Holm.

«En kvik Kamerat, en god Jagthund, var Ola,» sa Prestesønnen, som var opvokset sammen med ham.

«Men Ola har en Pæl i Kjødet,» havde Gamlepresten sagt. – –

– Men da var Ola baade ung og spræk. –

Nu ruslet og stelte Ola med Poteterne, som sagt. Gik til Skogen, samlet Kvist og bar hjem paa Ryggen i Mandsløfts Bøler. Og inde i Hytten kokte han Kaffe baade sent og tidlig, tygget Tobak, saa Gulvet var klisset, tok i det hele Verden som den var og hørte til de veltilfredse Sjæle.

*

Ola Bru skulde ikke være veltilfreds til det sidste. Han skulde faa Anfegtelser. Hvad han havde staat imot i Ungdommen, det klarte han ikke i Alderdommen.

– En Dag Ola Bru sat i Hytten og karvet i Piben, mens Kaffen pjutret på Kokeovnen, kom Sønnekonen ind av Døren:

«Goddag, Bedstefar,» sa hun, «du sitter her med dig sjøl og tænker, du.»

«Som du ser, Morr,» svarte Ola. «Du kom akkurat tilpas til aa faa en Kaffetaar. Go Fløte har je attaat – je var neri Bua og henta'n nys. Og Kandissukker i Skuffen.»

«Tak, tak, Bedstefar, du er regti Grosserer au.» Hun satte sig med Bundingen fremved Vinduet. Hun var lys og god av Ansigt; men som hun nu sat der, mens Gammeln ruslet hen og fandt Spilkummer, Fløtespandet og Kandissukret, kunde tydelig sees paa hende, at hun havde en Mission at utrette og nu grundet paa, hvordan hun som bedst skulde fange an.

«Værsgo,» sa Gammeln, han satte Kopperne med den rykende Kaffe frem paa Bordet. «Je blir meir og meir galen i Finga,» la han til, «det røkker i dom reint som tel Tappenstrek stønnimellom.»

«Aaja, du drar jo jussom litt paa Aara, Bedstefar,» sa Sønnedatteren med et eget Smil. Ola Bru holdt Haanden op for Ansigtet og saa paa den, Fingrene bevæget sig rytmisk, som klødde de en Gris bakom Øret:

«Dokteren kaldte det Sante Hans Dans,» sa han.

«Aajaja, Bedstefar,» drev Sønnedatteren paa, «det er ette greit, naar Ældern kommer.»

«Nei nei, Morr, det er saa,» mente Gammeln. «Men je skulde naa se paa den, je, som har andre Uhepper ta Ældern end Røkninger i Finga – al Verdas Krangeldom pla jagu da og komma over dom – je, je er som en Ungdom karsk hei, by mig ei Jente, Morr, je ska nok svinga i Dansen ennaa je.» Han gjorde sig kjæk, ukslet paa Skuldrene og hovmodet sig svare.

«Ja, du maa regtinok takke Gud for den Helsa di, Bedstefar.»

Ola Bru tok sig en lang Slurk av Kaffekoppen og blunket:

«Det er bra og vel æltsamma,» kom det diplomatisk. «Men det gaar saa traat med Kaffen din, søns je – du glømmer'n reint, du.»

Sønnekonen drak distræt.

«Nei,» sa hun, «je glømmer'n nok ette likesaalitt som det, atte je sitter her hoppes med dig og drekker'n. – Je tænker paa det je, Bedstefar,» sukket hun efter en Pause og gjorde Stemmen høitidelig, «atte kanske imorra den Dag, om det behaget Gud, saa hadde je ette den Glæden meire.»

«Aa vil du si med det?» Ola holdt inde med at suge paa Kandissukret.

«Om du laag *derborte*,» hun viste med Hodet mot Sengestedet, «paa det yderste da, Bedstefar. Om Gud sa tel dig: Idag skal du dø.»

«Slikt kan hænde baade dek og mek,» svarte han tvert – «og da fek vi neima ette sitta her og drikke Kaffi meire, det har du Ret i.»

«Ja, slikt kan hænde baade dig og mig,» gjentok Sønnekonen. «Men derfor saa gjælder det om aa vera forberedt paa den lange Vandringen.»

Gammeln hentet Piben op av Lommen og begyndte at stelle med den.

«Hadde je gaat med den Tanka Livet igjennom,» sa han og smattet sorgløst, «da hadde je gjort mek mye Bryderi tel inga Værdas Nytte.»

«Aa, du hadde vel ette naua, Bedstefar. Du hadde vel ette fanga Skade hverken paa Legemet eller Sjælen.»

«Je veit ette det, du, om je ette hadde fanga Skade! For saa hadde je gaat der og vøri mistrøstig og høngi me Hue – se saalessen.» – Ola la de skjælvende Fingre ihop, blinkset mot Taket og sukket: «Aajaja san, det er ette greit neima om det er! – saalessen som du og dine. Nei, Morr! Je var gla baade i et Slag Kort og en løstig Svingom, je – hei, jagu kunde je spænde i Taket, saa det skrangla. Og Jentæne, neigu om dom høldt sek unna mek, det kan je fortælja dek, om du ette sku veta det fra før.»

Sønnedatteren tok et Lommetørklæ frem og pudset Næsen paa bedagelig Vis:

«Kan du verklin vera fornøgd med det Livet, du har ført da, Bedstefar?»

Han saa op fra Tobakskarvingen:

«Du maa ette tru, je er utaknemli heller. Fornøgd er je. Regti fornøgd. Naar je sitter saalessen i Stilheta med Pipa mi, har je regti no ta hvert snodi aa tænke telbars paa, ja stønnimellem kan je ette ani end le – hæ hæ hæ!» Ola lo og slog sig paa Knæet. Kom saa paa indre Tanker og blev alvorlig: «Men en Tingen, som je kan hærme mek litegranne over, er, at je kom tel aa gifte paa mek – du veit, hu salig Jossefine, var nok ei regti snil og bra Kjærring i mange Maater, noksaa net stelt'a, og fælendes gla var a ti mek; men hadde je naa ette gifta paa mek, saa hadde je jo jussom hat det meir galant og gaaendes, forstaar sek – og je var fresk nok. Naa – saa blei je jo Enkemand, det er sandt. Men da var je jussom kommi no uttor Lage – og Jentæne var blit no kaute paa det i Mellomstønna.»

Sønnedatteren havde reist sig, stod nu og knyttet Hodetørklæet paa.

«Je kan ette ani si, end attere det er reintutsagt stygt aa høre dig tala, Bedstefar,» sa hun strengt, «du er da en gammæl, gammæl Kæll – og sku vel heller tænke no paa, hossen du mons tru ske faa det etter Dauen – end som aa sitte saalessen i Letsindiheta.» Men da hun intet Svar fik, slog hun om i et venligere Tonefald:

«Nei, Bedstefar – detta gjør mig saa inderlin hjertevondt – saa je faar nok saa inderlin vakkert og vent bea dig om aa ta det paa en anden Vis. Vil du lova mig det,

du?»

«En ska'tte lova meir end det, En tænker hølle,» svarte han butt uten at ta mot den fremrakte Haand. «Færvel med dek, Morr, du faar ette væra vild for Kaffin, du drak.» – Da var Ola Bru fornærmet.

Dattersønnen, som kom ranglende forbi sent paa Kveld, saa at det lyste i Hytten, og han gik hen og kikket gjennom Glasset. Derinde sat Gammeln paa Sengekanten og snakket med sig selv. Lampen med den blanke Skjerm bakom havde han sat paa en Stol ved Siden av sig, saaledes at Lyset faldt ham like i Ansigtet og viste, hvor han saa grættten og misfornøiet ut. Gutten som baade var opkaldt efter Bedstefaren og ellers nok skulde ligne ham endel, knakket paa Ruten:

«Nei, naa faar du regti lægga dig til aa sova lell, Bedstefar!» ropte han. Gammeln saa braat op, og der kom Liv i Ansigtet.

«Er det dek, Ola!» utbrøt han. «Kom innafør da, Get, saa je faar tala litt ved dek.» Han skyndtet sig hen til Utdøren og tok Kroken av – «Stig paa, Get – stig paa.»

Ung-Ola trak sig for:

«Je sku vel him aa lægge mig.»

«Pøh, har du vøri ute saapas længe, kan du rat væra litt tel.» Gammeln gjorde sig blid og overtalende.

«Jaja.» Ung-Ola kom langsomt og trægt ind av Døren.

«En blir no trøtt saa seint,» sa han og satte sig gjespande paa Bordet. Men Gammeln havde rent glemt sine Ærgrelser bort:

«Har du vøri paa Frieri, Get?» spurte han kjapt, og Øinene skinnit av Forventning.

«Nei, je har vøri paa Møte.»

Inderlig skuffet saa Gammeln ut, og han blaaste:

«Pøh! Ska du bli gælen du au naa?»

«Aanei!» Ung-Ola lo: «Det varer vel ei Stønn ennaa.»

«Du faar vagte dek – ellers dætter det vel over dek som Julekvelden over Kjærringa – og Herren forsyne mek, det vil je sørje over, hvisom dom faar sat dig Fluere i Hue.»

«Du kan au væra trygg – je blir ette meir gælen, end je tølør det.»

Gammeln havde sat sig paa Sengekanten, og Grættetheten var atter dumpet over ham:

«Det er akkurat en besmittelig Sjuke den Læsesjuken,» mente han, «og naar du gaar paa dissa Hellimøtæene saa!

«Veit du, hoffer je gaar der da?» spurte UngOla med et Blunk.

«For det samra som dom are vækje!» Gammel-Ola spytted langt og foragtelig utover Gulvet.

«Ja – je trur rat, at mange flyger for Jentænes Skyld.»

«Gjør du det du da, Get?» spurte Gammeln spændt.

«Aa – aa» – Ung-Ola plystret. «Det er naa jussom den eneste Moroa, som er i Dalen for Tia, saa er det dissane Møtæene.»

Gammeln lo og slog sig paa Knærne:

«Naa, jasaa du, paa den Gjerda, ja, det kan je forstaa.» Og han var rigtig kommet i god Tur:

«Si: Hossen er Jentæne naa for Tia du?»

«Det er saa begge Dela.»

«Aja» – Gammeln ukslet overlegent. «Saa var det ret betænkt i mi Ti au – det var jagu begge Dela. Noen var mjuke som ei Vyu og noen var jussom gjorde ta tør Ved. Ja, det er noksaa snodi aa betænke: Ho Mallene Saga, som naa gaar paa Krøkker for Gigta, ho var slik ei Vyu! Fælt, Get, saa Herliheta forgaar meir end snodi aa huse telbars saallessen. Ho Guri Kvænkæll, du, hokken sku naa vel tru, atte ho engong var ei regti net lita Jente hop, saa gild i Dansen saa, let som ei Fjør! Og ho Larsine, du, som naa er den atalteste Mærr under Sola, ho var da baade staus og lækker – aa se paa da. Aaja, Get, je kunde nok rekne op mange fleir; men naa kan du fortælja no *du*.»

«Je kan ette no, je – det er jussom artigst for mig aa lye.»

«Ja saa ske du faa no aa lye paa au!» –

Den Unge blev sittende hos den Gamle, til Solen randt. Men ofte skal det være en farlig Ting at opfriske Ungdomsminder.

*

Næste Dag trak Ola Bru Søndagsklærne paa, den blaa Buksen, som var firti Aar gammel, og som han altid blev saa glad ved, fordi den var ham et haandgripelig Bevis for, hvor jevnt han holdt sig ved det samme – naaja, litt tyndere var han vistnok blit i Benene, saa Buksen der faldt no slunken; men i Linningen passet den ham paa en Prik, saa hverken avfældig eller utasen var han blit, og det gjorde ikke mange ham efter. Anderledes med Vadmelstrøien, den var av en langt senere Aargang, saa det kunde jo ikke saa forunderlig være, at den sat godt. Likesaa med den smaarutede Vest han havde faat sydd av et Skjørt efter Konen. Men umaadelig fin og staselig følte han sig jo, slik han i fuld Puds strammet avgaarde fra Hytten, og at han var fin, det syntes nok ogsaa Datteren, som møtte ham nedi Bakken, hun sperret Øinene op:

«Nei kjærevene – aa ske du stann?» spurte hun helt forskrækket.

«Je ske stann aa hyre mek Husholderske,» svarte han i Forbifarten, «je er lei ta aa væra aleine.» Og Datteren snudde sig og blev staaende og maape, indtil sidste Glimt av Faren forsvandt borti Veisvingen.

Ola Bru kilte med ungdomslange Skridt nedover Veien, og Hyttekjærringerne gjorde netop som Datteren, de stirret og maapet efter ham. Ola kjendte sig altfor overlegen til at se hverken til høire eller venstre:

– Her er Get, – tænkte han, – som har Raad tel at gjæra det, han løster, – og han svinget med Enerkjeppen, han havde i Haanden.

Ingen skulde andet tænke, end at Ola Bru, som stilet saa resolut ret frem, havde et bestemt Maal for Øie, et bestemt Sted han agtet sig hen. Men sandt at si fór han avsted ganske planløst og paa Lykke og Fromme.

Nede ved Elven stod en Kjærring og banket Klær, og en Jente, som skyllet – det var Oline Hagan med den ældste Datteren, begge kvans og drivendes, og Datteren desuten en rigtig Hurrajente at se paa, med ræverødt, krøllet Haar flurende om det fregnede, endda rødere Ansigt.

Ola blev staaende stil oppe ved Skigaren.

«Guddagen, Godtfolk,» sa han om en Stund og lettet paa Luen.

De besvarte Hilsenen ved at snu litt paa sig og drev saa videre hver med sit.

«Staar I her og vasker?» spurte han rigtig lækkert og blidt. «Det er vart idag – I har ette nødig aa lægge under Gryta; for Vandet koker ta sek sjøl.»

Den Unge rettet Ryg og trak Pusten:

«Je trur mest, je koker ta mig sjøl, je au,» nebbet hun.

Gammeln skridtet forsigtig over Skigaren og kom ned til dem.

«Det er nok ei ferm Jente, du har der,» sa han og gav Oline en Dult. «Aa gammel er ho?»

Oline Hagan stillet sig op med Hænderne i Siden:

«Seksten Aar tel Høsten – ho er noksaa framifraa etter Ældern,» svarte hun moderstolt.

«Detta ser je – ho kunde rat ta sek an aa rødde op i Stua mi et Par Gonger i Vykua, ho!»

«Hossen da?»

«Jo, je sku endelin ha ei tel aa stelle før mek – je er blit for gammel tel aa greie mek sjøl,» forklarte han friskfyragtig og strammet sig svare, efterdi hans Forfængelighet tilsa ham at gjøre saa.

«Aa sier du tel det du da, Jenta mi,» spurte Oline, idet hun blunket polisk hen til Datteren, «vil du fælt gjenne stelle Huset for'n Ola Bru?»

Jenten sprutet i Latter:

Næ-i-i!» skraalte hun, og gav sig til at skylle, saa Vandet fosset.

«Jaja, der hørte du sjøl Svaret, Ola,» sa Oline smaaleende. Ola Bru snudde Ryggen til og mumlet meget, idet han skridtet tilbake over Gjærdet. –

«Je gir Pokker i Tøsefilla – ho gitter vel ette ani end aa slaa bakut med Gutta – ho gitter nok ette ta sek skikkelig Arbe for, utas Mor hendes staar og ser ho paa

Finga. Jo, den er ta det rette Slaget.» Men kommen op paa Veien feget Ola Bru ikke længer saa flot med Enerkjeppen og fór ikke pilskutt fremover. Ikke engang da han et Stykke foran sig øinet en Jente med et Melkespand i Haanden og tænkte: – Henner der faar du se paa! – Han indrettet sine Skridt, saa han uten Forhastelse sikkert og støtt halte indpaa.

«Ske du him og koke Kveldsgrauten, Gunda?» spurte han, idet han kom op paa Siden. – «Eller er det jussom ho Mor, som mestedels kokær'n?»

– Ja – det var saa. Gunda sat hjemme og limte Æsker for Bruket. –

«Det kunde je mest tænkt,» sa han, «atte du limær. Du er saa fælt bleik, og det kommer sek ta, atte du sitter for mye inde. Du sku ta ut, Jente,» sluttet han, – «faa dek en Plads, saa du kunde gaa mye og spassere ute i Lufta, og i ett og ælt raa dek sjøl.»

«Ja, visste je saasandt bare Lignamentet tel slik en Post, saa!»

«Je veit det. Og hvisom du er snil Jente,» sa Gammeln og gik tæt hen til hende, «saa ske je hviske det tel dek.»

Jenten blev nysgjerrig og lot Tilmærmelsen passere. Og Gammeln tok med sine Sanktveitsdans-Hænder Tak om Jentens Liv og hvisket like ind i Øret paa hende:

«Det er hos mek sjøl det. Vil du bli Hushølderska mi?» – Jenten skjøv ham illsint ifra sig:

«Pøh, ette ani! Nei, det vil je ette, lell!»

Gamle Ola Bru begav sig videre bortover Veien. Men der var nu slet ingen Sving i Enerkjeppen længer, og Gangen var blit mer labbende og tung. En tredje Jente traf han rigtignok endnu; men hende fandt han det ikke Umaken lønt at snake til, efterdi hun istedetfor Gjenhilsen bare saa til en anden Kant. Og Ola svingte skuffet op fra Landeveien for at gaa en Snarvei over Jorderne tilbake, saaledes at han, naar han naadde hjem, likesom havde gaat en Rundtur.

Men slik Ola nu trasket avsted, traf han nedi en Li Enken efter Lars Mortensen. Hun gik med Lovotter paa og røsket Nesle til Grisen. Ola maatte stanse, og han syntes, det var en rar Beskikkelse, at han havde tat den Snarveien fat:

«Guddagen, du,» sier han, «hossen har du det om Daen?»

Enken hilste blidvoren igjen:

«Nei, er det du, som er ute og gaar. Jo, je har det bra baade om Daen og om Natta!»

Det syntes Ola var munter og morsom Snak.

«Ja, dom Enkæne!» lo han, og i Glæden over endelig at ha truffet En, som det var nogen Rimelighet i: «Je har hørt, du har tænkt paa aa gifte dek med En ta dom, du veit.»

«Er du gælen – har du hørt *det* – hokken har du hørt det ifraa?» spurte hun i ett, men skjelmisk, saa hele Gommen med Hjørnetænderne vistes.

«Ja, naa kan du forundre dek,» svarte han og satte sig godt tilrette paa Bakken. «Gjit, om du kan.»

«Nei, det kan je ette. Og det er ette Sanning heller,» – hun gav sig til at røske paany.

«Trur du, je juger da? Aanei Morr. Je talte i denna Timen je, med En, som gjenne vil ha dek, og han sa tel mek.» Ola Bru gjorde Stemmen smørblid og lækker: «Nei, den Enka etter'n Lars Mortensen, den sku je like aa ha tel Kjærring, sa'n, og saavidt je har skjønt, saa trur je mæst, atte ho ræssonerer au, sa'n.»

«Aa, du juger.»

«Nei-Gu, saa skjæra.» Ola streket sig med Fingeren over Strupen.

«Saa si, hokke som sa det da.»

«Ja, sæt dek hit,» sa Ola, «saa ske du faa veta det.»

Enken satte sig halvt motstræbende borttil:

«Je har det trabelt,» erklærte hun. «Men si hokke – svint dig!»

«Er du saa fælt faati etter aa veta det da?» han tok et raskt Grep om Enkens ene Haandledd:

«Det var mek sjøl det, ser du!»

Enken efter Lars Mortensen strittet imot. «Naren,» blaaste hun, og pludselig løftet hun Forklæet og klinte med den fri Haand al Neslen like i Synet paa ham. –

Ola Bru saa helt forstokket ut, slik han luntet avsted paa Stien, bitende Ærgrelserne i sig.

Utenfor Stavhytten, hvor Stien førte tvers over Tunet, stod Signekjærringens tullete Datter, hun der var overvættes svær av Vekst og med forholdsvis endda sværere Mund, og Buklepande, indenfor hvilken et Vet at jevnstille med et femaars Barns.

«Dadd!» hilste hun og knikset. «Hel el ælle Tmaatøtra mine – el dom ette pene?» og hun viste frem en hel Del grønne Maalere, som hun hadde i Haanden.

«Nei, sku du set,» sa Ola og gav i sin Grætttenhet Haanden et Klask, saa Larverne sprat i Bakken. Tullen satte i at gjepe og ule:

«Tugge Manden, je ta tia det tel Mamma, je, taa faal du Lis paa Lompa di, du.»

«Det var det værste,» mente Ola og snudde Ryggen til for at fortsætte Vandringeren. Da kom Tullen efter og nappet ham i Trøieskjøtet:

«Bi littedanne, taa ta du faa te Tua mi,» sa hun. «Men du maa lova ette væla utitteli.» Nedimellem fire Mursten hadde hun en lang, sort Snile, et Tusenben og en liten, lys Snile med Hus paa Ryggen. «Det el han Pappa,» forklarte hun pekende, «det el ho Mamma – og det el ho Tunna i Bya si. Men naa tal je taa tandeli ha Totteltøi ta dek, fol det fit je ta En idaal.» Da slog en lys Idé ned i Gammeln:

«Je har baade Sokkertøi og Kandis hime hos mek,» blunket han.

«Baa Tokkeltøi og Tandi,» gjentok Fjollen. Hun tænkte sig om:

«Da tlul je mæst, je bil me dek me de tamla, je!»

*

Et Par Dage senere hjemsøkte Sønnekonen Ola Bru paany. Det traf sig slik, at Ovnens røk den Dag, det var koldt og ukoselig inde hos ham, Utdøren stod paa Gløtt, og Ola sat borte ved Vinduet surøiet av Røken.

Sønnekonen hadde et stramt Drag om Munden idag, og tungt sukket hun, idet hun satte sig ned paa Stolen ret overfor Ola. Ola rørte sig ikke.

«Naada,» sa han, «har du fanga Brøstsjuken.»

«Aa, Brøstsjuken veit je ette no om", svarte Sønnekonen, «men sjuk telsinds er je, ja, reint sjuk og sørjmodig.»

«Da sku du søke Trøsta andenstann end hos mek, Morr,» mente Ola. «For je kan jagu ha nok me mek sjøl og mine eine Greier.»

«Aa ja ja,» sukket hun. «Men om det naa akkurat var detta me dig sjøl, jeg kom for aa tala ve dig om da?»

«Je trur, je har sagt dek det før au: Mek ske du ette bekymre dek før.»

«Aajo, aajo, det maa je nok, saa lite du skjøtter dine Affærer til Guds Velbehag, Bedstefar. Aaja, Vandringen hit til dig var tung den, kan du tru, men gaa maatte je, følgende Skreftens Ord, som sier, at vi ske hjelpe henen og staa henen bi i legemlig og aandelig Nød. Og Søndere og Daarer ske vi beflitte os paa aa visa telbars tel den Veien, som fører tel Salighet.»

«Gu veit, aa du sitter aa rør om,» indskjøt Ola.

Sønnekonen kom utav Leksen:

«Skap dig ette saalesen, Bedstefar. Gud veit, aa je segter tel, det har du Ret i; men du veit det da sjøl au.»

«Neigu Fan, om je gjør,» fastholdt Ola.

«Bedstefar, Bedstefar,» sa Sønnekonen. Og litt efter litt kom hun atter paaglid: «Aa var det vel je sa tel dig, da jeg sidst var her – huser du det, Bedstefar? Huser du, je formana dig tel aa ihukomme din Ælder, ja, at du gik paa Gravens Rand, og at du maatte vende dit Øie mot de aandelige Ting, betænke din Sjæls Frelse, paa det at du ette skulde hjemfalde tel Satan huser du det?»

«Pøh, neigu om je det la no Merke tel,» blaaste Ola og snøt foragtfuld Næsen.

«Aanei, Gud trøste og bæra! For ellers kan je ette tru, du hadde børi dig saa ilde – Satan hadde ette faat slik ei Magt over dig da. Bedstefar, Bedstefar, je har bedt dig før og je ber dig naa: Vend om, vend om, gak til Herren, søk hans Tilgivelse: Og ere dine Synder røde som Blod, siger Herren, da skal de vorde hvite som Sne. – Aa saa inderli som det vil fryde og glæde ham, om du kom angrendes og bodfærdig tel ham, Bedstefar, og saa inderli som det vilde fryde og glæde os alle telhoppes. Derfor ske vi au bea tel Gud for dig, kan du tru, bea paa vores Knæ ske vi alle telhoppes i denna Kveld – saa ske du se, vi faar nok Bønnen vores opfyldt au!»

«Faar du støtt, det du bear om da?» blunket han pludselig.

«Aaja, aaja – saasandt Gudherren finder, det tjener os tel bedste.»

«Da ske du jagu heller end no ani bea om en ny Ovn tel mek,» sa Ola. «Denna her, ja, du kjenner sjøl, aa fælt den ryker.» Og gnidende Øinene reiste han sig og ruslet langsomt ut av Stuen.

*

Naar gamle Ola Bru havde Lyst paa Selskap, pleide han gaa bort til Datteren og Svigersønnen, som bodde i Nabohytten, og sitte der Kvelden utover. De var bra at være hos, disse Folkene, syntes Ola – tok de sig end ikke det ringeste av ham, og svarte de ha og ja og Goddag Økseskaft til det, Ola sa, saa laa de heller ikke indpaa ham paa nogen Slags Vis, og noget av det, Ola likte bedst i Verden, var at faa skjøtte sig selv. Og slik han sat der, hændte det ogsaa, at han kunde slaa av en liten Slarv med UngOla og more sig med at faa Gutten til at le. Skjønt – eftersom Tiden led, hændte dette stadig sjeldnere, Gamle-Ola holdt sig til Snadden og sine egne Betænkninger – lukket sig inde i sig selv. Indtil en Kveld utpaa Sommeren. Men da vilde Snadden ikke trække, og han havde underlig Snak for:

«Reint som om noen sku ha blanna Fanskap i Tobakken for mek,» mumlet han. «Og snodi er det, men no saan vonn, ramm Jælm er det blit paa al Værdas Ting, søns je. Det gaar i Ente, gjær det, og det er ette no aa hjelpe for. Men saa faar dom bæra det, dom, som har Skylla, dom, som har gjort Værda saa usmakeli og lei for en gammel Stakkar. – – – Skamme sek, sku dom – flyge paa Døræne hos mek, ette la mek i Fred seint eller tili! – Saa tænkte je aa stænge att før dom; men kjære vene, je som er vant med aa leva mye i Freskluft, je blir trangbrøsta je ta aa sitta i Stua. Og hvisom je naa for aa sleppa unna dom ga mek tel aa valdere ute i Skauen, saa sku dom ret fryde sek: Se naa gaar'n Ola i sek sjøl. Naa har Erkjendelsen gripi'n, sku dom si – – og dom sku jussom faa Vand paa Mølla for lang Ti. – – Naa ja ja, det ku ælttelhoppes væra like godt, ku det, hvisom Jentæne brø sek no om mek ennaa – da hadde je Trøsta, og da fandt ette Læsera paa aa flyge her, da vilde dom ette engong by att me Vaaset set. Men naa – var je kanskje ette ute etter Hushølderske regti paafærde var je, strævde alt det je orka tænkte je sku faat ei spræk ei – Penga sto det ette paa – heller – – – og saa fek je den skrulsete Jenta hendes Maren» – – –

Det blev sent for Ola Bru den Kvelden.

Datteren, Svigersønnen og Ung-Ola havde alle lagt sig, da han endelig tuslet ut av Døren uten at si Godnat.

Et Kvarters Tid senere lettet Ung-Ola op av Sengen og trak Bukser og Trøie paa.

«Aa ske du hen, du da?» spurte Moren.

«Je søns, han Bedstefar jussom var saa rar ta sek ikveld.»

«Han er nok rar støtt han – *den* nøtter det ette aa gjeite,» sa Gamle-Olas Datter, hun snudde sig til Væggen og sov videre.

Ung-Ola puslet ut og trak Døren sagte igjen. Gav sig saa ivei henad Stien til Bruhytten.

Slik en skummel og lummer Sommernat syntes Ung-Ola, han aldrig havde fornummet før. Og saa stille som det var. Ikke engang en Siris, som pep i Græsset. Ung-Ola kjendte en Uhygge, saa han uavladelig maatte se sig omkring, der han gik – og det var rart nok: Ung-Ola havde vanket baade i Halvmørke og i Helmørke i sit Liv, han havde ligget mo alene i Skauen om Natten, naar han skulde ta Tiuren i Solrendingen; men aldrig havde han vært ræd hverken i Halvmørket eller Helmørket – naar undtages engang han gik forbi Kirkegaarden ved Midnatstid – da havde han kjendt noget lignende som nu, mens han nærmet sig Hytten til Ola, det var likesom noget Gud vet hvad, der trak sammen, noget som Skygger om Hytten. Og da han var kommet helt bortved og netop vilde løfte Klinken for at gaa ind, da ramlet det derinde. Det skar som et Knivsblad av Skræk gjennom Gutten, og han la paa Sprang, alt det han orket. Sanset ingenting, før han stod utenfor Huset til Morbroren og rusket av alle Kræfter i Porten.

«Aa kjære vene da, aa er paafærde?» spurte Fasteren ut av Vinduet.

«Det er visst no gæli me 'n Bedstefar.»

Ung-Ola, Morbroren og en av Morbrorens Sønner langet tause avsted over Jorderne til Bruhytten.

Derinde var alting stille. De tre knakket paa Ruten, ingen svarte. Saa knakket de paa Døren, som gik op av sig selv – kanskje fordi ingen Krok var sat for paa Indersiden – men de fór alle tilbake ved det, og de blev staaende ved Siden av hinanden paa Stuetærskelen.

Inde i Stuen var det helt mørkt og stille, gjennom Mørket og Stilheten prikket noget som en svak Krydderduft imot dem, de blev trange for Brystet og rædde for at puste. Saa raslet det i en Fyrstikæske, og Sønnen ripte en Fyrstikke av.

Midt i Stuen hang Ola Bru iført ren Skjorte og Helgebukserne sine. Han hang i et Rep i Lygtekroken.

Ragnhild Jølsens *Brukshistorier* er lastet ned gratis fra bokselskap.no